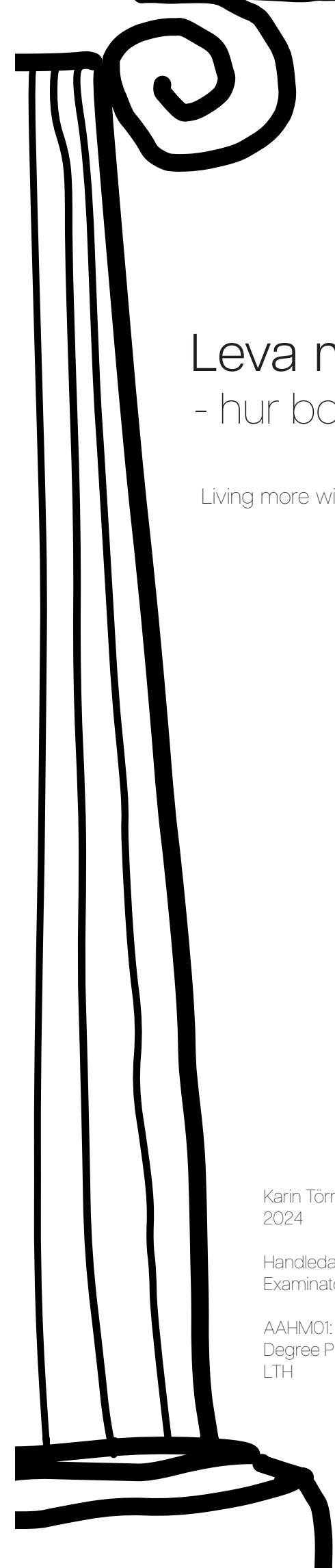

Leva mer med mindre - hur bor en vital minimalist?

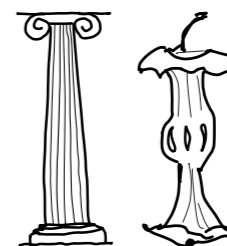
Living more with less - the dwelling of a vital minimalist

Karin Törnström
2024

Handledare: Erik Tønning Jensen
Examinator: Mats Hultman

AAHM01: Examensarbete i arkitektur
Degree Project in Architecture
LTH

Abstract

This project combines the theory of vital materialism by Jane Bennett with a perspective of minimalist lifestyle. The aim is to explore whether this approach of 'vital minimalism' may offer a new, potentially more sustainable, way of designing residential architecture.

A brief overview of the concept of minimalism in architecture and some of the origins of an ascetic or minimalist lifestyle shows that these share a skepticism towards the extreme consumerism of today. This is also noted by Bennett as an obstacle for experiencing the vitality of the things around us.

The combination of vital materialism and minimalism results in a number of principles that serve as guidelines in the further design of the project. A dwelling built on the concept of vital minimalism should acknowledge that everything is in a state of constant change. It should also see the home as an assemblage. Furthermore, it should offer a relative silence from the noise of stuff surrounding us. Lastly, it should assume that the inhabitants own a small number of things.

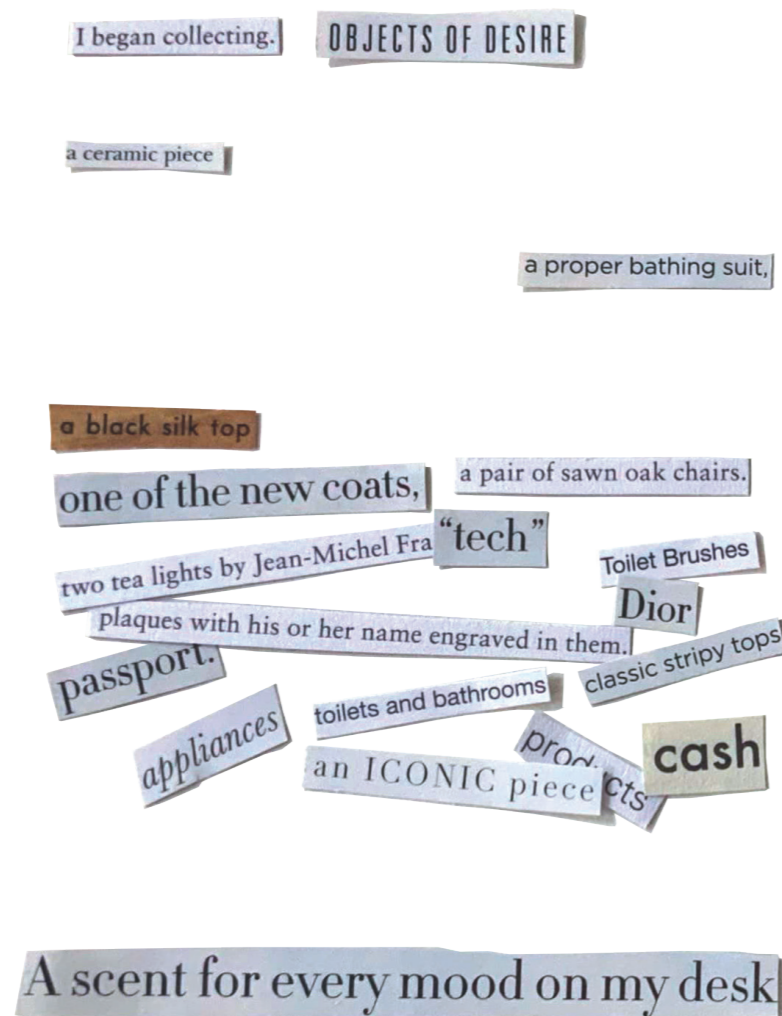
With inspiration from Georges Perec, the dwelling is studied starting with the bed. I then move on to the kitchen, the bathroom and the garden. The different functions of the dwelling is explored through analyses of reference projects and relating those to the principles of vital minimalism. Privacy, flexibility and legibility turn out to be central architectural concepts in this context.

Eventually, all the pieces are tested out on a site in Malmö. The proposal puts forward an alternative to building villas next to the garden allotments of Elinelund. It takes the shape of small dwellings with private gardens and shared facilities.

Although scratching the surface, the project shows a potential in beginning to think about our dwellings in a less anthropocentric way. The principles of vital minimalism offer possible ways to study the topic more in-depth.

Innehåll

Abstract	3
Inledning	7
Del I Bakgrund	
Vital materialism	14
Referenser	18
Minimalism	20
Vital minimalism	30
Situation: Elinelund	32
Del II Undersökning och gestaltningsförslag	
Sovrummet	38
Badrummet	42
Köket	48
Trädgården	54
Bostaden	58
Kvarteret	68
Diskussion	76
Referenser	81
Bilaga 1 - Vital materialism	84

Inledning

Vi är omgivna av materiella ting. Den byggda miljön tillhör denna materiella värld. När Börshuset i Köpenhamn brann i våras, samlades hundratals människor vid platsen. En av åskådarna uttryckte förvåning över hur smärtsamt det var – ”det är ju bara materiella ting” (Dagens Nyheter 2024). Jag är inte alls förvånad över hans smärta. Om jag inte kan förmå mig att skiljas från dammiga prydnadsföremål som står undangömda i ett skåp, hur känns det då när ett kulturarv brinner upp framför ens ögon?

Materiella ting har definitivt en dragningskraft för oss människor. En bidragande orsak är förmodligen att vi lever i ett extremt konsumtionssamhälle. Men jag tror också att det finns något i själva sakerna som drar oss till dem. För att leva måste vi interagera med tingen runt omkring oss. Samtidigt finns det människor som försöker att drastiskt minska sitt antal ägodelar. Ofta kombineras detta med att leva på mindre yta än vad de flesta andra gör, både i lägenheter och i exempelvis så kallade ”tiny houses”. Vissa kallar sig för minimalister.

Jane Bennett (2012) har framfört teorin att de som samlar på och har svårt att göra sig av med saker, så kallade hoarders, är särskilt känsliga för tingens kraft. Hon ifrågasätter, med hjälp av vad hon kallar för vital materialism, vår tids skarpa uppdelning mellan människan och tingen runt henne. Bennett menar att ett förhållningssätt som erkänner att en sådan skarp gräns inte finns skulle kunna leda till att vi värderar omvärlden på ett annat, potentiellt mer hållbart, sätt.

Kanske är det samma känslighet för sakernas kraft som tar sig ett annat uttryck hos minimalister. Bennetts idéer skulle alltså kunna vara en förklaring till varför vissa människor väljer en minimalistisk livsstil. Troligtvis kallar de flesta sig dock inte för vitala materialister. En intressant fråga är vad ett sådant medvetet förhållningssätt kombinerat med minimalism - en ”vital minimalism” - skulle kunna få för konsekvenser för bostadens arkitektur.

Mål och syfte

Den övergripande frågeställningen för det här projektet är: Hur skulle ett gott hem för en "vital minimalist" kunna gestaltas? Frågeställningen tar alltså avstamp i Bennetts vitala materialism och kombinerar denna med en form av minimalism. Centralt blir att försöka reda ut vad ett sådant förhållningssätt får för konsekvenser för arkitekturen.

Att leva i det ständiga larm som vår omvärld innebär kan vara överväldigande. Min gissning är att det är en bidragande orsak till att vissa människor väljer en minimalistisk livsstil. Hemmet har här en potential att vara en plats där det råder en relativ tystnad. Samtidigt är det kanske först när distraktionerna minskar som vi har möjlighet att uppleva verklig samhörighet med vår materiella bostad utan omvägen via de saker vi fyllt den med.

Jag kommer att kort redogöra för minimalismens bakgrund, men med minimalism avses alltså här inte främst en konstform eller en stilriktning utan snarare ett förhållningssätt som försöker minska det överflöd av saker som ständigt kallar på oss i det samtida konsumtionssamhället. Minimalism i bred bemärkelse kan beskrivas som ett sätt att eliminera allt som inte är nödvändigt. Vad som är nödvändigt blir då egentligen kärnfrågan, som bara kan besvaras relativt och subjektivt. Syftet med detta projekt är inte att skapa nödbostäder som uppfyller enbart det vi behöver för att överleva, utan tesen är snarare att det är möjligt att leva ett gott – kanske till och med godare – liv med mindre. Samtidigt har den vitala minimalisten ständigt en ytterligare aspekt att utgå från: att både den själv och dess bostad är olika former av livfull materia.

Om vi väljer att omge oss med färre saker blir frågan också hur mycket bostadsyta vi behöver och vad det får för konsekvenser för gestaltningen av bostaden.

Sammanfattningsvis avser jag undersöka den övergripande frågeställningen utifrån följande perspektiv:

- Hur kan bostaden gestaltas med utgångspunkt i vital materialism?
- Hur kan bostaden gestaltas som en plats av relativ tystnad i förhållande till omvärldens materiella larm?
- Hur kan bostadens area och gestaltning påverkas av att den boende har färre möbler och ägodelar?

Metod

I boken *Species of Spaces and Other Pieces* kartlägger Georges Perec (1974, s. 17) olika typer av rumsligheter – alltifrån den tomma sidan till världen. Han väljer att börja med hemmet och närmare bestämt sängen. Sängen är, enligt Perec, den mest individuella rumsligheten och är intimt kopplad till oss själva och våra kroppar. Perec konstaterar att vi bara har en egen säng och att det är där vi verkar sova bäst.

Med inspiration från Perec kommer jag att inleda min undersökning med sovrummet och därifrån arbeta mig genom hemmet, utåt mot omvärlden via badrummet, köket och trädgården. Jag kommer att analysera referenser i form av mindre bostäder och försöka koppla mina slutsatser till den vitala minimalismen. Tanken är att det är en resa som börjar i något mycket privat och som slutar i något som är åtminstone i det närmaste publikt. Anledningen till att jag fokuserat på vissa delar av bostaden är att de motsvarar specifika aktiviteter som jag tror är centrala för vad vi kräver av ett hem - sömn, mat och hygien.

Avgränsningar

Även Bennett själv inser att det kommer att finnas hinder för vital materialism att få genomslag. Hon ger därför några råd kring hur det går att i vardagen kan jobba på sin förmåga att upptäcka vital materialitet. Ett av råden är att antropomorferas, det vill säga tillskriva icke-mänskliga företeelser mänskliga egenskaper, som ett motmedel mot antropocentrism. Det skulle potentiellt vara intressant att undersöka hur detta skulle kunna appliceras på arkitektur. Det skulle dock bli alltför omfattande för det här projektet och jag har därför valt att lämna detta utanför undersökningen.

Bennetts andra råd rör frågan om vad som egentligen särskiljer människa och materia samt det faktum att det ju är en "självmedveten, språk-svingande människa" som ligger bakom hela teorin om vital materialism. Här är Bennetts råd att försöka skjuta upp dessa frågor, för att de oundvikligen leder till antropocentrism (Bennett 2010, s. 120). Detta skulle också kunna ses som att hon duckar för den mest uppenbara kritik som kan riktas mot teorin. Frågorna är intressanta och viktiga, men mer för en filosofi- än en arkitekturdiskussion. Syftet

här är inte att undersöka den vitala materialismens soliditet, utan att se vilken potential den skulle kunna ha för arkitekturen. Om den vitala materialismen kan hjälpa oss att ifrågasätta invanda tankesätt eller ge oss nya insikter så tror jag att det kan ha ett egenvärde.

Begreppen minimalism som stilinriktning respektive som livsstil skulle vart och ett för sig kunna vara ämnet för ett examensarbete. Jag har försökt att ge en viss historisk kontext, men jag gör inte anspråk på att ge en heltäckande bild. Detsamma gäller referensanalysen, där jag har valt att lyfta ut några exempel som har influerat mig under processens gång. Urvalet speglar i stort min västerländska utbildning och bakgrund och gör inte anspråk på att vara uttömmande.

Disposition

Jag har delat upp rapporten i två delar. Den första delen innehåller bakgrunden till projektet. För att inte göra ingången till själva projektet alltför tung har jag valt att här ge en kort översikt av centrala begrepp i den vitala materialismen. En närmare beskrivning av dessa finns i bilaga 1. I bakgrunden redogör jag också för begreppet minimalism och preciserar vilken definition jag kommer att använda mig av i projektet. Mot den bakgrunden sammanfattas vad som således skulle kunna ingå i begreppet vital minimalism. Innan jag övergår till del II introducerar jag också en site för att kunna testa mina idéer.

Den andra delen rymmer själva undersökningen och gestaltningsförslaget. Där analyserar jag arkitektoniska referenser samt vidareutvecklar hur den vitala minimalismen kan tolkas i praktiken. Jag går igenom bostaden del för del för att sedan visa bostaden som helhet. Först därefter redovisas förslaget i förhållande till site.

Avslutningsvis kommer jag att diskutera hur väl gestaltningsförslaget uppfyller frågeställningens krav samt hur det förhåller sig till den vitala minimalismen.

Dell
Bakgrund

Vital materialism

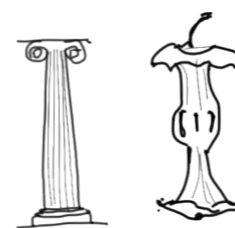
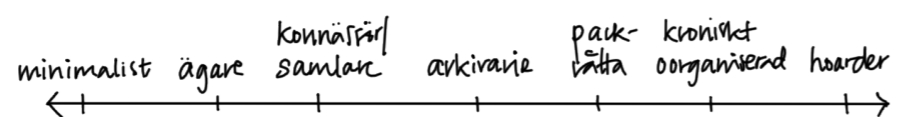

”Vibrant matter”

Med tingens kraft, som är ett centralt begrepp i den vitala materialismen, menas ”den besynnerliga förmågan hos livlösa saker att ge liv, att agera, att ge upphov till dramatiska och subtila effekter.” Bennett har pekat på att hoarders kanske är särskilt känsliga för denna kraft. Minimalister och arkitekter har kanske också en sådan känslighet?

Vi är i och för sig alla mer eller mindre besatta av prylar - ”vi lagrar konserver, vapen, skor, katter, skräppost, e-post, pdfer, musikfiler, glödlampor [...]” Men den överdrivna konsumtionen i vårt samhälle döljer tingens kraft istället för att lyfta fram den.

Nedan följer en sammanfattning av några centrala begrepp i den vitala materialismen, som förklarar hur tingens kraft verkar. För en utförligare beskrivning, se bilaga 1.

Förändring

Vi dras till ting för att de verkar oföränderliga. Men mycket av det vi upplever som fixerat och konstant är i själva verket, precis som vi själva, under förändring. Om denna förändring sker mycket långsammare än vår egen så märker vi den inte. Kan en arkitektur som strävar efter att exponera denna förändring göra oss mer medvetna om vad vi har gemensamt med tingen?

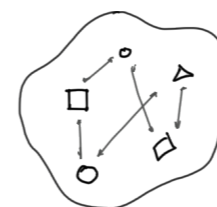
Materian i oss

Vi människor är också en slags livfull materialitet – ”vi är vandrande, talande mineraler.” Våra levande kroppar är uppbyggda av ”livlösa” ting. Tingen verkar ta tag i just detta främmande, mänskligt oorganiska, i oss och skapar ett band dit.

Porositet

Tingens kraft verkar utnyttja den porositet som alla kroppar i någon mån besitter. Våra hem kan kännas som en del av oss. Men hur mycket av våra hem är egentligen till för oss och inte för våra ägodelar?

Distributiv agens - assemblage

Distributiv agens: en aktant agerar aldrig ensam utan beror av många kroppar och krafter.

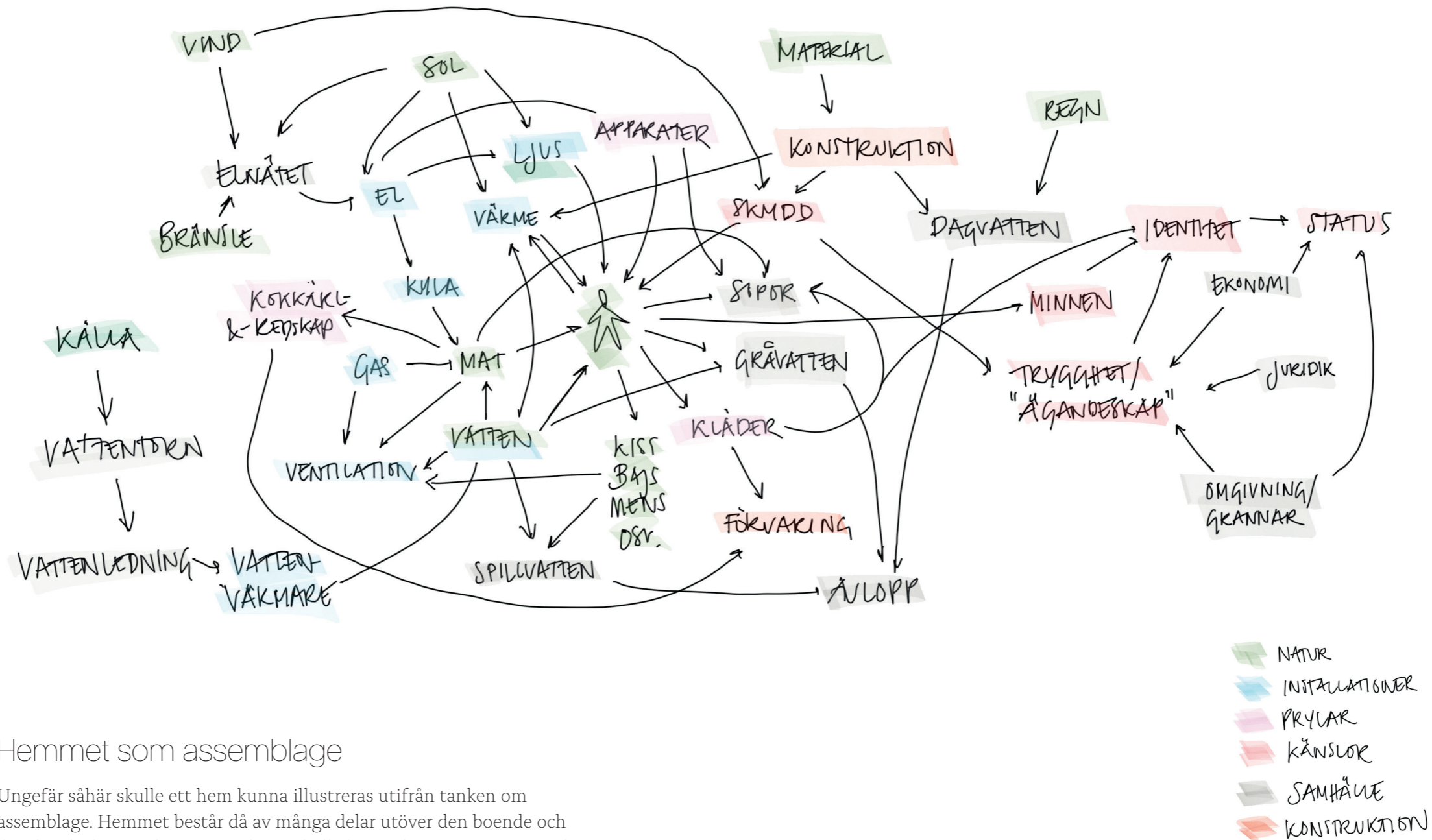
Assemblage: något som består av många olika sorters delar och vars förmåga att få något att hända är något annat än summan av de olika krafterna hos varje del.

Om vi benämner saker som de assemblage de är, kan vi synliggöra den gemensamma agensen mellan människor och ting. Hemmet är till exempel också ett assemblage (se nästa sida).

Ekologisk potential

Om vi lyckas hålla fast vid de flyktiga ögonblick då vi fascinerats av objekt och anar den materiella livfullhet som vi delar med dem, kanske vi börjar behandla världen runt oss lite bättre?

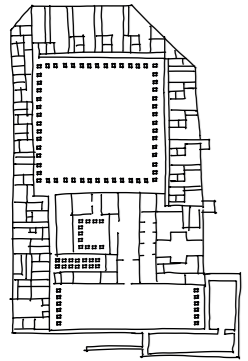

Hemmet som assemblage

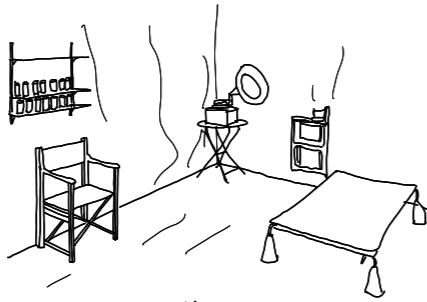
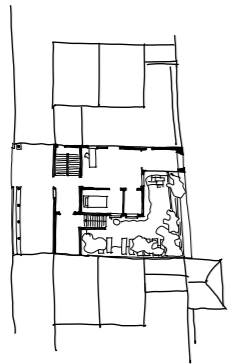
Ungefär såhär skulle ett hem kunna illustreras utifrån tanken om assemblage. Hemmet består då av många delar utöver den boende och den fysiska konstruktionen. Delarna skulle kunna kategoriseras på andra sätt än vad jag gjort här. Arkitekturen berör i olika hög grad många av de här delarna.

Referenser

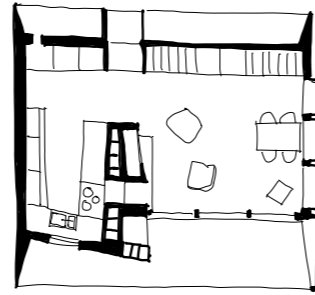
som diskuteras i det följande.

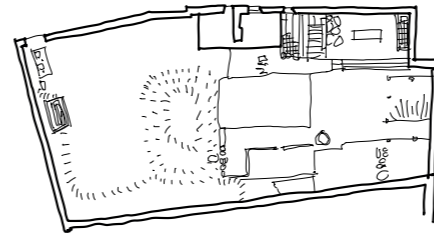
Galluzzoklostret
1341

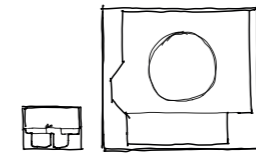
Hannes Meyer,
Co-op Zimmer
1926

Ralph Erskine,
Lådan
1941

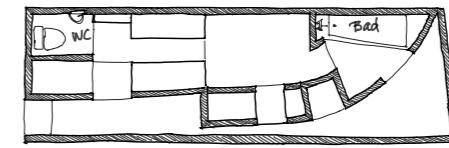
Alison & Peter Smithson,
Upper Lawn Pavilion
1959-62

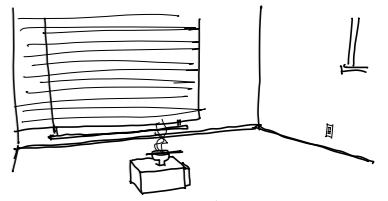
Kisho Kurokawa,
Nagakin Capsule
Tower
1972

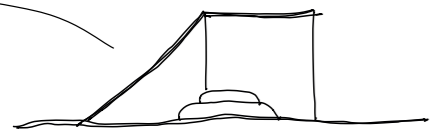
Nishizawa, Moriizawa house
2005

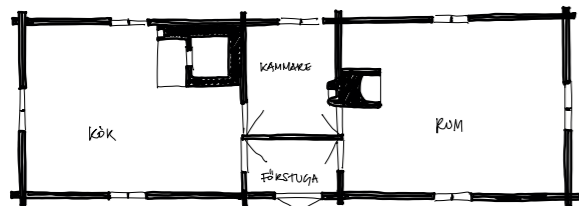
Hosaka, Love house
2005

Sasakis lägenhet
ca 2010

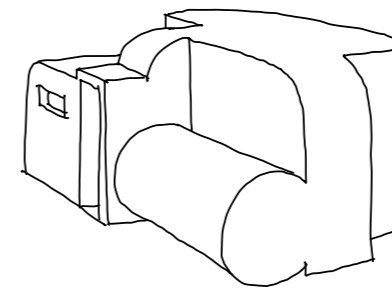
Tarp/tält

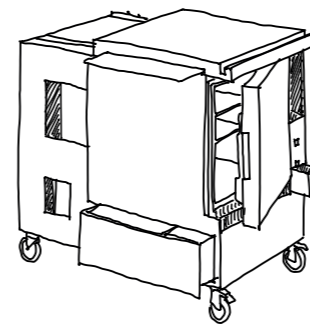
Lundby parshuga,
Salem, slutet 1605

Elinorunds sammanstad
1949

Absalon, Cellule no 3
1992

Joe Colombo,
Minikitchen
1963

Andrea Zittel,
Wagon station
2004-

Fria Folket,
Lofftinet
2021

Minimalism

Minimalism som konst- och arkitekturstil

Enligt Svensk ordbok (2021) är minimalism en "riktning (inom bildkonsten och musiken) som arbetar med starkt reducerade konstnärliga uttrycksmedel." Även Nationalencyklopedin (u.å.) refererar enbart till minimalism som konstriktning med inkluderar även minimalistisk musik. Denna konstriktning uppstod i USA på 1960-talet och motsatte sig fokuset på det skapande subjektet i konsten. Istället var målet för minimalisterna att göra opersonlig, självrefererande konst. Den minimalistiska konstnären Carl Andre uttryckte att "konsten exkluderar det som inte är nödvändigt" (Bertoni 2002, s. 8).

Även om minimalismen ses som en stilriktning, är oenigheten om vad den innebär stor. Den har bland annat setts som ren reflektion av ett kapitalistiskt paradigm eller tvärtom som en del av 60-talets motståndskultur. Många av de konstnärer som kallats minimalist har dessutom inte själva använt sig av, eller rent av motsatt sig, denna etikettering (Batchelor 2000, s. 6-8).

Begreppet minimalism har därefter spridit sig till många områden utanför konsten. Det nådde arkitekturfältet i mitten på 80-talet, då även en del tidigare verk omklassificerades som minimalistiska. Liksom inom konsten är begreppet inte entydigt och har ifrågasatts av dem som betecknats som minimalist (Bertoni 2002, s. 6-8).

Minimalism kan beskrivas som en strävan efter att uppnå något essentiellt. Detta sker genom subtraktion. Allt som är överflödigt ska reduceras, eller helst elimineras. En av samtidens kanske mest kända minimalist, John Pawson, menar att det som då uppnås är inget mindre än perfektion. Andra har uttryckt att det handlar om att göra sig av med "skräp", "brus", "oordning", "vulgariteter". Ibland ses minimalismen som en metod snarare än ett mål i sig, där sökandet efter det essentiella är viktigare än ytan (Bertoni 2002, s. 10; Pawson 1996, s. 7 och 57).

Kopplat till detta finns en önskan om att eliminera det samtida bruset. Konsumtionssamhällets fixering vid ägande av materiella saker oavsett deras funktion eller behov kan ses som grunden till både minimalistisk konst och arkitektur, samt det gemensamma intresset för abstraktion.

Till exempel kan Mies van der Rohes arkitektur ses som en reaktion på den meningslösa materialismen, som resulterar i en jakt på essensen för det mänskliga tillståndet (Bertoni 2002, s. 12, 16, 23 och 52). I vår samtid har Pawson uppgett att det var den tryckande bördan av alla ägodelar som först väckte hans intresse för enkelhet. Han hänvisar till att ett välbeställt hushåll på 1800-talet hade några få hundratal ägodelar. Dagens motsvarighet äger flera tusen saker, som dessutom till stor del har en kort livstid. Pawson håller fast vid Dieter Rams mantra att god design är så lite design som möjligt: "för vem kan tvivla på relevansen i Rams åsikt i tänderna på en lavin av konsumtion?" (Pawson 1996, s. 10).

Enkelhetens arkitektur, menar Bertoni, försöker att "ta oss tillbaka till ett annat sätt att leva och känna; ett sätt som är lugnare, mer fridfullt, mer värdigt." För att visa på detta nya – eller snarare gamla – sätt att leva, krävs både "ett mentalt och fysiskt tomrum." Därför är tomrummet så viktigt för minimalismen. Detta är också kopplat till en slags tystnad (Bertoni 2002, s. 10-11).

Steget till att uttrycka samma sak i termer av vital materialism är inte långt. Vad minimalisterna gör är att reagera på tingens öronbedövande larm och försöka dämpa det. Målen skiljer sig dock åt - att hitta något essentiellt jämfört med att framhäva tingens livfullhet. Även om båda hoppas på ett annat sätt att leva, är minimalismen fokuserad på människans känslor medan den vitala materialismen försöker motverka antropocentrism. Men det går förstås att tänka sig att om essensen hos en viss sak framträder, så kommer det också att i högre grad visa på dess livfullhet. Och att leva på ett mer omsorgsfullt och strategiskt sätt i enlighet med den vitala materialismen kanske också skulle leda till de känslor av lugn och fridfullhet som minimalisterna strävar efter.

Bertoni pekar på att sökandet efter något essentiellt är ett centralt mål för arkitekturen. Adolf Loos satte fingret på detta långt innan begreppet minimalism användes om arkitektur (Bertoni 2002, s. 10-11). På liknande sätt pratar John Pawson (1996, s. 13) om proportioner, skala, ljus, geometri och siktlinjer – element som är väldigt allmängiltiga för arkitektur.

Vad gäller inredningen, är minimalismens möbler generellt få, tunga, och precis arrangerade. Det står i skarp kontrast till de flesta samtida interiörer som är översållade av mer eller mindre användbara och meningslösa objekt som hindrar oss från att uppleva rummet (Bertoni 2002, s. 35 och 51). Intressant nog är det här ju precis samma överflöd av saker som Bennett menar hindrar oss från att se tingens livfullhet.

Pawson identifierar några mer specifika kvaliteter som brukar främja enkelhet, t.ex. repetition och ren geometri. Han påpekar att enkelhet och sömlöshet kan kräva komplexa lösningar. Han tillstår också att mycket av minimalismen ligger i det visuella. Samtidigt påpekar han att tanken om enkelhet är något som många kulturer och religioner genom historien idealiserat, att den kan ha filosofiska eller moraliska aspekter bortom det rent estetiska (Pawson 1996, s. 7, 13-14).

Ibland nämns på detta sätt olika kulturer av enkelt leverne som inspirationskälla för minimalister. Arkitekter som Adolf Loos, Alberto Campo Baeza och Alvaro Siza har influerats av den enkla arkitekturen kring Medelhavet. Tadao Ando har till exempel kopplat ihop med japansk zen-filosofi, även om det ofta skett på ett ytligt sätt (Bertoni 2002, s. 40, 48-50). Pawson nämner också folklig (vernacular) arkitektur men också exempelvis cistercienserordens arkitektur och shakerkulturen (Pawson 1996, s. 12). Även i vår tid finns människor som förespåkar och praktiserar en enklare livsstil.

Minimalism som livsstil

Det är alltså inte främst nämnda definitioner av stilinriktningar som jag avser med minimalism här, även om det finns många beröringspunkter. Det redan vida begreppet minimalism har på senare år utvidgats till att även avse en livsstil som fokuserar på att äga få saker. Joshua Fields Millburn och Ryan Nicodemus började blogga om en sådan livsstil 2010 och har blivit kända som The Minimalists genom böcker, en podcast och en dokumentär (The Minimalists u.å.). Fumio Sasaki bok *Hejdå saker* blev så populär att den översatts till 26 språk (Minimal & Ism 2022). Han daterar för Japans del uppkomsten av den här typen av minimalism till runt just 2010, då olika koncept relaterade till en minimalistisk livsstil började diskuteras. Då kom även Marie Kondos bok *Konsten att städa*.

”Tiny house”-fenomenet är ett exempel på hur människor väljer att leva på liten yta. Oftast används begreppet om bostäder som är flyttbara och är ungefär 8x10-20 fot. De kan ses som en fortsättning på boendeformer såsom amerikanska ”trailer parks,” men med distinkta skillnader i vilka klasskonnotationer de framkallar. Tiny houses framställs som ett sätt att sänka sina levnadskostnader, men införskaffandet av dem kräver också att den boende redan har ett visst kapital (Anson 2014, s. 292, 294-295).

Sasaki definierar minimalism som en ”livsstil där man minskar antalet tillhörigheter till ett absolut minimum” (Sasaki 2015, s. 8). Vad som är ett absolut minimum kommer variera från person till person. Samtidigt är syftet med att reducera antalet saker man äger att ge mer plats åt det som verkligen betyder något. Minimalismen är en metod och inte ett mål. Sasaki beskriver hur han levde i ett hem belamrat med

Sasaki, F. (u.å.). Foto av Fumio Sasis lägenhet.

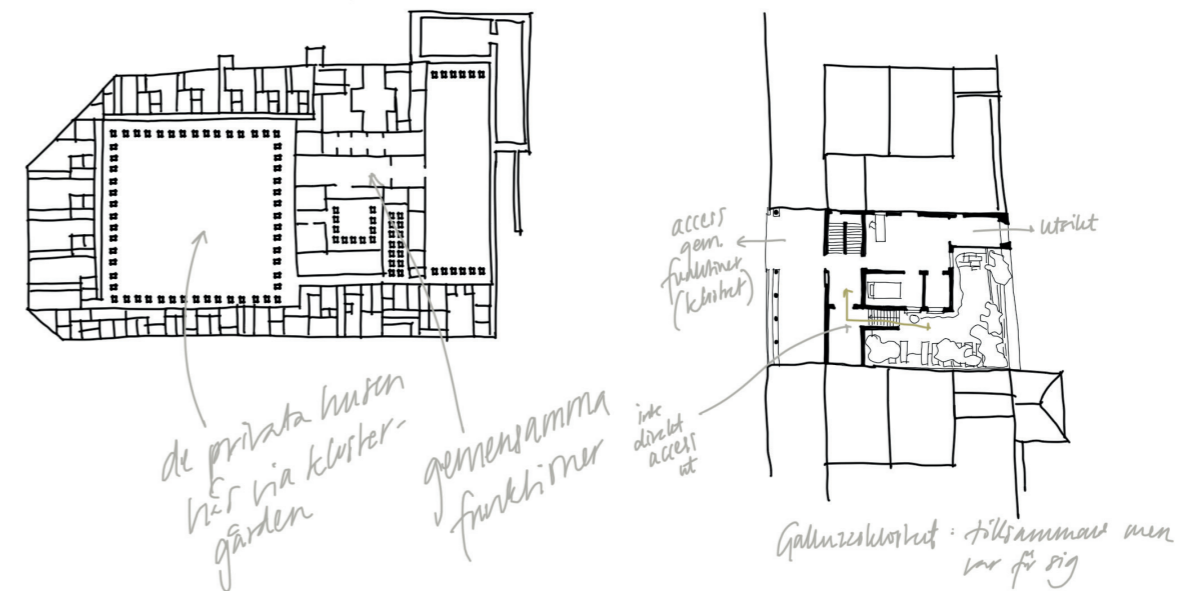
saker – böcker han tänkt läsa när han fick tid över, kläder han inte använde och hobbyprylar som han hade tröttnat på. Han mådde dåligt, hade ohälsosamma vanor, ogillade sitt jobb och jämförde sig konstant med andra människor. Sedan han gjort sig av med de flesta av sina ägodelar mår han bättre och hela hans liv har förändrats: "Jag går upp vid soluppgången och behöver inte längre använda väckarklocka. När mina materiella ägodelar är borta kan morgonsolen reflekteras mot den vita väggen och lysa upp lägenheten. Att stiga upp på morgonen, som var något jag brukade avsky, har nu blivit en angenäm rutin. Jag rullar ihop madrassen. Jag tar god tid på mig att njuta av frukosten och dricka espresson som jag gör på min Macchinetta och diskar alltid direkt efteråt (Sasaki 2015, s. 21, 26–27).

Sasakis bok kan nästan betecknas som en självhjälpsbok. Orsaken till hans minimalism är inte främst hållbarhet, även om det nämns som en positiv effekt, utan sökandet efter lycka. Samtidigt finns ett motstånd mot ett samhälle där pengar och prylar är de främsta källorna till status. Kanske kan Sasakis livsstil sägas ligga närmare en slags asketism. Pier Vittorio Aureli (2013, s. 15-16) pekar på att grekiskans "askein" syftar på att man själv praktiserar något. Det handlar alltså om en livsstil där jaget är fokuset för mänsklig aktivitet. Filosofi var för grekerna i mångt och mycket en fråga om hur vi ska leva, teori och praktik var inte åtskilt.

Det här är alltså ett fenomen som i sig självt inte är nytt. Sasaki, som kommer från en japansk kontext, påpekar själv att den japanska kulturen brukade vara minimalistisk. Före industrialiseringen kanske man ägde två eller tre kimonor. Husen var enkla och kunde lätt byggas om (Sasaki 2015, s. 25).

För att återvända till asketismen, var den ett sätt att ifrågasätta givna normer och söka efter ett annat sätt att leva. Därför blev den också viktig för den tidiga kristendomen, som en reaktion och protest mot att katolska kyrkan och staten började närma sig varandra. De första munkarna bestämde sig alltså för att leva utanför samhället.

Graden av isolering har varierat över tid, från eremiter till kloster där det gemensamma livet betonas. De första munkarna som bestämde sig för att leva tillsammans bodde i enskilda bostäder löst samlade runt en central plats. På så sätt kunde de leva tillsammans men ändå åtskilt. Galluzzoklostret utanför Florens, tillhörande Kartusianorden, bygger

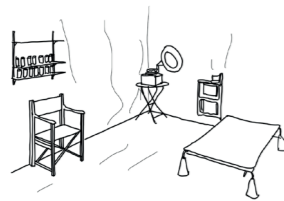

på samma idé. Här kopplas individuella hus med avskilda trädgårdar samman av klostret. Aureli menar att möjligheten för de boende att leva i enlighet med deras egen rytm ger husen en känsla av lyx, trots den enkla arkitekturen. Husen kunde bara nås via klostret, som i sin tur innehöll kompletterande gemensamma funktioner. Eftersom dessa var koncentrerade, kunde husen vara minimala. De individuella husen utvecklades senare till den enskilda cellen eller rummet som grundläggande typologi (Aureli 2013, s. 20-21).

Ju mer fokus som lades på det gemensamma, till exempel i benediktinerklostren, desto viktigare blev det också att organisera tid och rum. Med strikta scheman och en slags funktionalistisk arkitektur anpassade efter varje rituell aktivitet styrdes munkarnas liv. Benediktinerklostren blev också väldigt produktiva, förmögna och mäktiga (Aureli 2013 22-27).

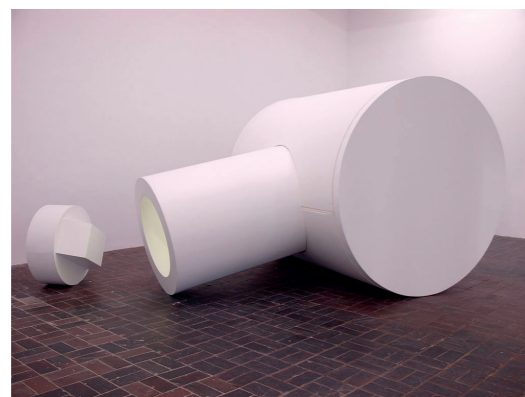
Som en reaktion på detta kom franciskanerordens vägran att erkänna privat egendom. Här blir användning en slags motsats till ägande. Att vägra att äga saker var ett sätt att också vägra tillerkänna dem ett ekonomiskt värde och därmed möjligheten att utnyttja andra människor. Istället såg franciskanerna det som att de tillfälligt hade olika objekt i sin besittning. Franciskanerna tvingades av kyrkan att ge upp sin livsstil. Detta visar enligt Aureli hur privat egendom hade blivit helt centralt för ett modernt sätt att leva och ett verktyg för social kontroll. Betydelsen av asketism hade därmed förändrats (Aureli 2013, s. 27-28).

När bostaden blir egendom, en ekonomisk tillgång, är asketismen inte längre självvald. Istället uppkommer en slags "social housing" där de fattiga får tillräckligt drägliga förhållanden för att kunna vara produktiva arbetare. Aureli ser detta i både Sebastiano Serlios bok om bostadsarkitektur från 1500-talet och Le Corbusies Maison Dom-Ino från 1914 (Aureli 2013, s. 30-33).

Hannes Meyers Co-op Zimmer var menat att reflektera arbetarens rotlösa situation genom att erbjuda en interiör som var enkel att bebo. Meyer romantiserar inte fattigdom utan visar den för vad den är. Aureli ser det som att Meyers rum förkroppsligar Bertolt Brechts idé om kommunism som "jämn fördelning av fattigdom," vilken kan förstås som ett sätt att se fattigdom som åtråvärd, något som kan bli en lyx – men bara om den delas av alla (Aureli 2013, s. 39-41).

Fallgropen, enligt Aureli, är estetiserandet av asketism där den blir en stil. Aureli kritiserar den arkitekturstil som representeras av arkitekter såsom Pawson och Peter Zumthor, som han ser som en karikatyr av asketism. Han pekar på att den lätt förvandlas till en marknadsföringsstrategi, särskilt i tider av lågkonjunktur (Aureli 2013, s. 43-44). Men eftersom även den här "ekonomiska" asketismen fokuserar på individers moral och etik, menar Aureli att det finns en möjlighet att frigöra sig från denna manipulation. Han tar konstnären Absalon som ett exempel på detta. Hans verk utgick från hans egen kropp och han ville absolut inte att de skulle ses som utopiska idéer om hur vi ska leva. Han återgår till den ursprungliga asketismen, som fokuserar på jaget och inte på att tvinga på andra något. Det enda han var intresserad av var att förändra sitt eget liv, utifrån något annat än konsumtionssamhällets norm om begär. Han ville praktisera återhållsamhet och husen skulle tvinga honom till ett minimum av ägodelar (Aureli 2013, s. 51-55).

Medak, T. (2016) *Cell No. 5 /1991/*
Wood, cardboard, white dispersion
paint, neon tube, perspex, 147xØ125x215;
collection of Musée de Grenoble

Aureli menar att Absalon är ett exempel på hur asketism som livsstil kan användas som motstånd, som en möjlighet att omvärdera vad som är viktigt och vad ett gott liv är. Det är dock viktigt att det inte ideologiserar – "mindre är inte mer, mindre är bara mindre." Att säga att "less is enough" är att vägra leva efter den ekonomiska logik som förutsätter att människor är skuldsatta och som i gengäld utlovar oändlig ekonomisk tillväxt. Aureli menar att förändringen måste komma från oss själva och vår vardag. Eftersom färre ägodelar innebär att vi kan dela mer, behöver detta paradoxalt nog inte innebära en ännu starkare individualism än den som råder (Aureli 2013, s. 56-59).

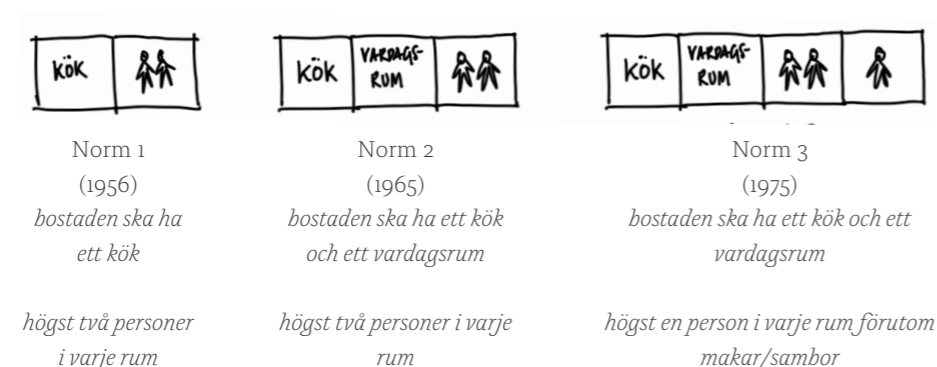
Asketism hade alltså kunnat vara ett alternativ till begreppet minimalism. Ibland används istället begreppet frivillig enkelhet. Jag har ändå valt att behålla begreppet minimalism, eftersom det även som arkitektonisk stilriktning har en del beröringspunkter med livsstilen minimalism och även den vitala materialismen.

Att leva som minimalist i någon av de bostäder med genomsnittlig standard som produceras idag framstår som svårt. Om vi inte fyller dem med saker framträder deras torftighet så mycket tydligare. Om bostäderna talade mer för sig själva, kanske detta behov skulle i vart fall minska. Konsumtionssamhället skulle visserligen fortsätta driva på med samma kraft, men kanske finns här en möjlighet till motstånd.

Kort om trångboddhet

Den genomsnittliga bostadsytan per person i Sverige är 42 kvm (SCB 2023a). Boverket har tagit fram mått på bostadsbrist, där ett av kriterierna är trångboddhet. Mindre än 20 kvm per person anses enligt detta mått vara trångbott. Med detta mått var 9,6 % trångbodda år 2021, enligt Boverkets beräkningar. Dock var skillnaderna mycket stora mellan om inom olika regioner (Boverket 2023).

Trångboddhet i Sverige mäts dock oftast inte i area utan i personer per rum. Vilken norm man använder får stor skillnad för resultatet. Enligt norm 2 var 5 % trångbodda år 2018, men enligt norm 3 var siffran samma år istället 17,4 % (SCB 2018b).

Sett över tid har trångboddheten minskat sedan början på 1980-talet och fram till mitten av 2010-talet. Andelen trångbodda enligt norm 3 sjönk från 21 % till 16 % mellan 1980-81 till 2016 (SCB 2018a, s. 10-13). Det finns indikationer på att trångboddheten i Sverige ökar igen. År 2022 beräknade SCB att cirka 19 % av den vuxna befolkningen var trångbodda (SCB 2023b).

Samtidigt verkar skillnaderna i boendestandard, mätt i bostadsutrymme, mellan olika samhällsgrupper ha ökat under de senaste decennierna (Hyresgästföreningen 2021). En högre andel utrikesfödda var till exempel trångbodda år 2016. Men den genomsnittliga bostadsytan ökade mellan 1980-2016. Av personer mellan 16-84 år hade över 40 % vad SCB kallar för hög utrymmesstandard, dvs. en bostad där det finns mer än ett sovrum per person. Detta kan jämföras med en av tre i början av 1980-talet (SCB 2018a, s. 10-13).

Norm 3 verkar inte ha fått samma genomslag som norm 2. Dock används norm 2 av SCB för att beskriva mer extrem trångboddhet, vilken nästan dubblerades från slutet av 1990-talet till slutet på 2010-talet. Riksrevisionen har konstaterat att det finns studier som visar på ett samband mellan ohälsa och trångboddhet. Myndigheten själv hittar dock inget stöd för att ökad trångboddhet skulle ha bidragit till försämrad hälsa, en ökad användning av socialförsäkringen eller försämrade skolresultat. Snarare fann Riksrevisionen att det fanns anledning att ifrågasätta utformningen av norm 3. Samtidigt påpekas att det troligen finns en nivå av trångboddhet som ger negativa konsekvenser (Riksrevisionen 2019, s. 13).

Det är tydligt att vad som anses vara en acceptabel boendestandard varierar över tid. Det kan finnas flera anledningar till att norm 3 inte verkar ha fått stort genomslag. Men att varje person, barn inkluderat, ska ha ett eget rum för att ett hushåll inte ska anses trångbott och därmed oacceptabelt litet framstår som en ganska hög ribba.

Dessutom är både area och antal rum trubbiga mått. Jag skulle inte ha valt det här ämnet för examensarbete om jag inte trodde att det fanns en mängd andra parametrar av större vikt för boendekvalitet än dessa två. Jag tror att saker som grader av privathet, möjlighet till avskärmning, relation till utsidan och flexibilitet är mycket viktigare än hur stor bostaden är.

Med det sagt är det inte min mening att förneka att trångboddhet existerar eller kan vara ett problem. Därför finns ingen ambition från min sida att utmåla det här projektet som en allmän utopisk lösning på hur vi ska leva hållbart. Det är en undersökning av hur ett mindre boende skulle kunna se ut för människor som väljer en minimalistisk livsstil. Förhoppningen är också att därmed peka på möjligheterna till ett gott liv bortom den höga utrymmesstandard som allt fler har.

Vital minimalism

Utifrån den vitala materialismen och minimalism i bemärkelsen livsstil ska jag försöka formulera en strategi i form av vital minimalism. Den kan sägas stå på två ben. Det ena benet handlar om att genom arkitektur framhäva tingens livfullhet och släktskap med oss. Det andra benet handlar om att undersöka ett annat sätt att leva, utifrån ett drastiskt reducerat antal ägodelar.

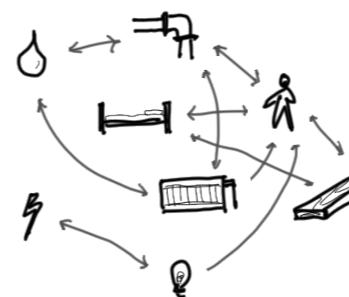
Minimalismen är på sätt och vis en konsekvens av den vitala materialismen, både som reaktion på tingens kraft och som följd av ett erkännande av vårt släktskap med tingen. Samtidigt har de båda begreppen självständiga beröringspunkter i sin konsumtionskritik och ifrågasättande av hur vi lever.

Anledningen till att jag har valt minimalism som livsstil som definition snarare än minimalism som stilinriktning är att den vitala materialismen i förlängningen handlar om att försöka peka på ett annat sätt att leva. Det innebär oundvikligen någon form av ifrågasättande eller motstånd mot normen för en bostad idag. Där är minimalismen som stilinriktning irrelevant. Den kan användas som en snygg yta, som visserligen för ett ögonblick tystar tingens larm, men som egentligen inte tar avstånd från den hysteriska materialism som hindrar den vitala materialismen. Det gäller oavsett att även minimalismen som stilinriktning, som vi sett, kan ha samma bevekelsegrunder. För den vitala *minimalismen* kan stilen lika gärna vara brokig, ornamenterad och färgglad, även om man kanske lätt hamnar i en diskussion om materialåtgång av hållbarhetsskal. Däremot leder den vitala *materialismen* oss till en önskan om tystnad som antagligen har mycket gemensamt med minimalismen som stil - men som ska balanseras mot övriga parametrar som kommer ur den vitala materialismen - förändrings- och assemblage-tänket.

Sammanfattningsvis bör en bostadsarkitektur utifrån vital minimalism:

- erkänna alltings föränderlighet
- se hemmet som ett assemblage
- erbjuda en relativ tystnad från tingens larm
- vara utformad utifrån att den boende äger ett fåtal ting

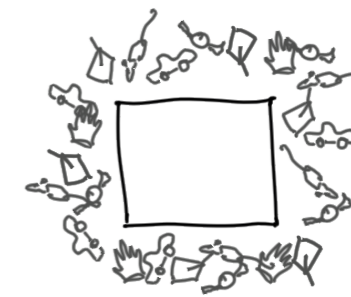
Vad detta synsätt skulle kunna innebära i praktiken avser jag undersöka i den gestaltande delen av projektet.

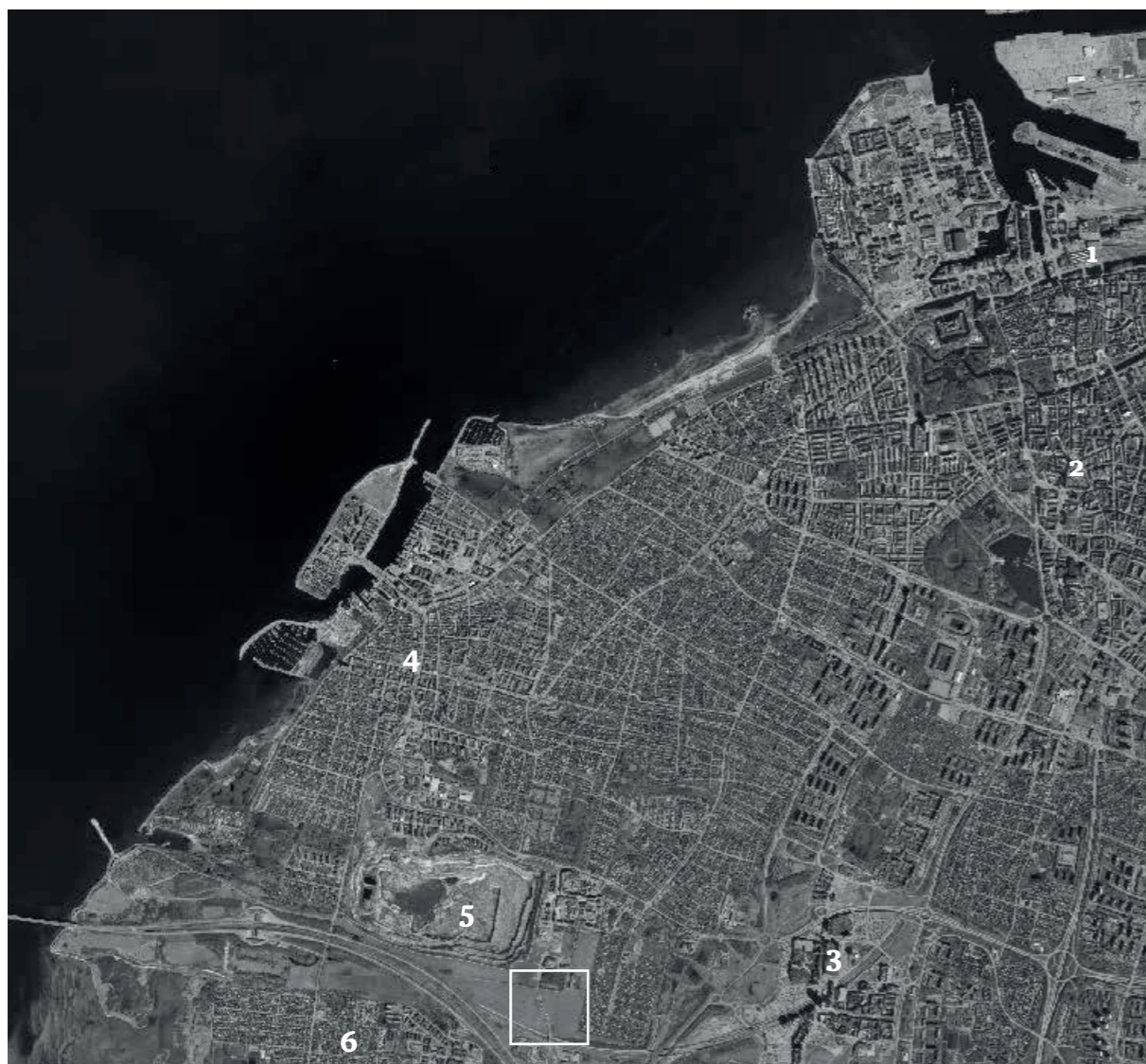
Hemmet som assemblage

Allt är i förändring

Tystnad från tingens larm

Malmö 1:50 000

- 1 Malmö C
- 2 Triangeln
- 3 Hyllie
- 4 Limhamn
- 5 Limhamns kalkbrott
- 6 Bunkeflostrand

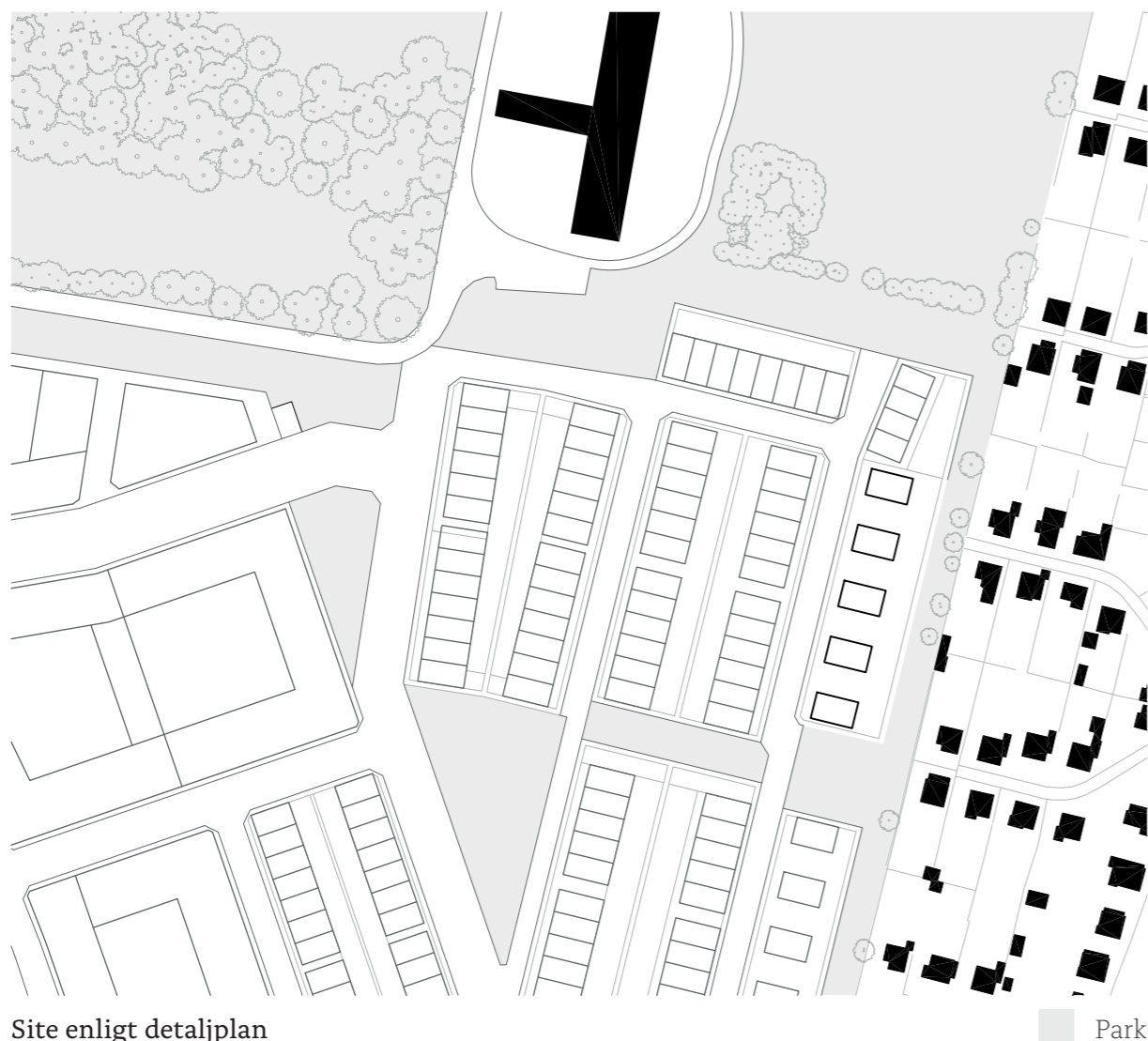
Situation: Elinelund

Jag har valt en plats i södra Malmö, närmare bestämt intill koloniområdet Elinelunds sommarstad, för det här projektet. Avsikten är inte främst att ingående undersöka vilken typ av bostad som är mest idealisk för just den här platsen. Istället valdes tomten för att kunna testa bostäderna i en kontext, med en spontan tanke om att en mindre bostadstyp kunde passa intill ett koloniområde. I slutändan har ändå just koloniområdet påverkat och inspirerat projektet till stor del.

Elinelund 1:10 000

En detaljplan (DP5621) som omfattar södra Elinelund har varit ute för granskning under våren 2023. Planen omfattar området väster om koloniområdet fram till kalkbrottet. I planområdets östra del är en park planerad för att integrera koloniområdet med det nya bostadsområdet och för att möjliggöra framtida kopplingar mellan de två områdena. Jag har valt att fokusera på en av tomterna närmast parken vid koloniområdet, där förslaget är att bygga villor. Förslaget är att största byggnadsarea ska vara 30 % av fastighetsarean.

Site enligt detaljplan

DP5621

Skala 1:2000

Park

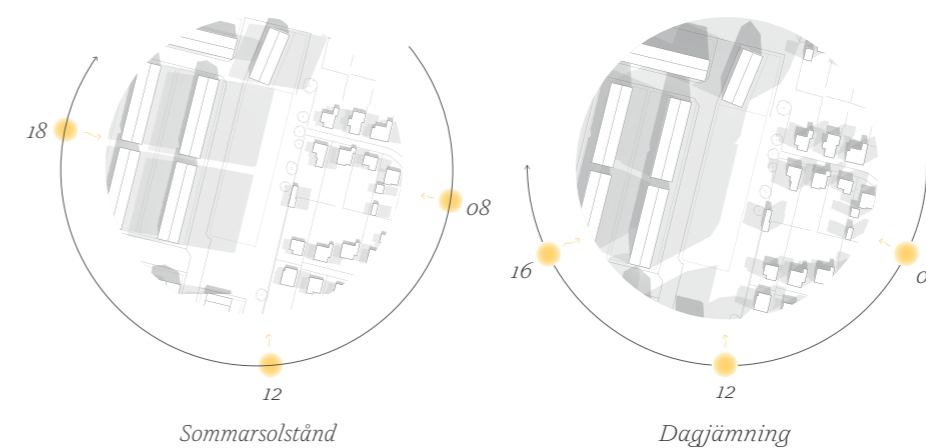
Enligt detaljplanen är avsikten att i området erbjuda olika typer av bostäder och på så sätt passa olika människor. I kvarteren som omger den aktuella platsen är radhus och villor planerade. Det rör sig alltså om större bostäder som är populära för barnfamiljer. Mindre bostäder för 1-2 personer kan därför utgöra ett komplement till de planerade bostäderna..

Invånartätheten i Malmö tätort år 2020 var 4 150 invånare/km² (Malmö stad 2022). Det innebär att på den yta som är projektets site, skulle 7-8

personer motsvara genomsnittet. Tätheten varierar dock mycket även inom det som räknas som tätort. För att uppnå samma invånartäthet som på Möllevången skulle det behövas 36 personer. Eftersom Elinelund ligger i utkanten av staden är det rimligt att det är mer glesbefolkat än innerstaden. Samtidigt är det definitivt en del av staden och bör därför uppnå en rimlig grad av täthet.

Enligt detaljplanen skulle det kunna byggas 4-5 villor på den aktuella tomten. Det innebär att ca 14-19 personer skulle kunna bo där, räknat på att det är par med barn. Gestaltningförslaget innebär att det kan bo ungefär samma antal personer på den ytan, men fördelat på fler hushåll.

På många sätt är livet i koloniområdet en förebild för projektet. Här bor man litet och tar hand om sitt avfall. Det finns en kombination av å ena sidan extrem privathet och å andra sidan delning och föreningsliv. Nackdelarna är att det är mark som på ett sätt utnyttjas dåligt, särskilt med tanke på att den allt mer befinner sig i en stadskontext. Det är glesbebyggt och människor utnyttjar platsen halva året.

Siten är avlång och sträcker sig i nord-sydlig riktning. Den kommer framför allt att skuggas av radhusen i väster. Kolonistugorna i öster och villorna i söder kommer knapp påverka tomtens solförhållanden.

Del II

Undersökning och gestaltningsförslag

Sovrummet

Sovrummets huvudkaraktär är sängen. Colomina beskriver hur den har förvandlats från en plats för vila och sömn till den plats där i stort sett allting händer - arbete, ätande, sex, sociala aktiviteter - på distans. År 2012 uppgav 80 % av unga yrkesarbetande i New York att de regelbundet arbetade från sängen. Det här sluter en slags cirkel där hemmet genom industrialiseringen skiljs från arbetsplatsen. Nu verkar arbetet återvända till hemmet och fortsätta in i sovrummet, där sängen med hjälp av en liten skärm blir till en ö i ett hav av information (Colomina u. å.).

En arkitekt som intresserat sig för sömnen är Konstantin Melnikov, som ritade ett gyllene sovrum med plattformar till sängar åt sig och sin familj. Han såg den tid vi sover - en tredjedel av våra liv, sammanlagt kanske mer än 20 år av sömn - som en resa. I sömnen befinner vi oss i mystiska, utforskade världar där mirakel kan ske (Kuznetsov 2017, s. 19, McGrane u. å.). På det sättet kan sängen ju sägas alltid ha varit en plats för aktivitet och händelser, långt innan distansarbete och sociala medier.

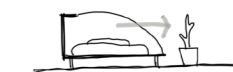
Men det är förstås stor skillnad på att drömma och arbeta i sängen. Frågan är hur arkitekten ska förhålla sig till det faktum att allt sker där. Ska arkitekturen acceptera det och forma sig därefter, eller ska den moralisera och försöka motverka denna livsstil? Är det kapitalismens klor som sträckt sig in till sängen eller är det frihet, början till slutet för arbetet? Colomina (u. å.) menar att det kanske började i en ny slags fabrik utan gränser, men att vi kan vara på väg mot ett samhälle där vi kan ägna oss åt andra saker än förvärvsarbete. Det passar bra in i åtminstone en del av retoriken kring den minimalistiska livsstilen, där det för vissa är ett uttalat mål att arbeta mindre. Färre ägodelar och mindre bostad leder, åtminstone i teorin, till minskade kostnader.

Sängen är alltså inte längre bara en säng. Om vi dessutom vill minimera vår bostadsyta, måste den kanske vara multifunktionell och flexibel. Det är också ett sätt att vara öppen för alltings föränderlighet - våra livs- såväl som dygnsvanor. Frågan är vad det ställer för krav på sängen. Perrec frågar sig om man kan säga att man har bytt rum om man ändrar position i sängen (Perrec 1974, s. 24). Vad innebär det om sängen ses som ett rum? Hur bekvämt ska det vara och hur avancerat måste det vara för att vara bekvämt?

Den enklast tänkbara sovplatsen som inte innebär att sova under bar himmel är kanske en tarp uppspänd över ett liggunderlag. Härifrån har man direkt och konstant utblick mot naturen. Rummet är i princip till för sovplatsen, även om det kan användas som t.ex. sittplats och kök vid regn. Ett tält ger lite mer skydd, men mindre utblick. Dessa sovplatser är minimalistiska, men också nomadiska.

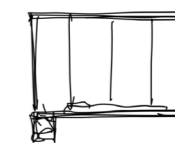

Även om de inte är lika lätta att flytta, har Andrea Zittels Wagon stations i princip samma funktion som ett tält. Sängen är rummet. Här har den sovande getts utblick genom ett fönster även när kaspeln är stängd. Eftersom den är lite upphöjd från marken kan man bekvämt sitta på kanten. På bilden syns hur en matta är utlagd framför kapseln, som om dess innehåll spillt ut över ökensanden. Detta är dock en plats som människor kommer till och bor på under en begränsad tid, för att ha utbyten med andra. Poddarna kompletteras av gemensamma faciliteter såsom kök och badrum.

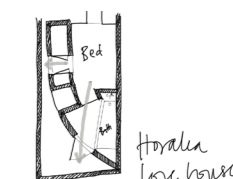
Wagon station
(Zittel)

Peter och Alison Smithson ville i sin Upper Lawn Pavilion leva som om de campade fast i ett hus. Möbleringen var sparsam. Köket hade en vask och diskmaskin men ingen spis. Istället lagade de mat utomhus. På kvällen rullade familjen ut madrasser på övervåningen att sova på (Drane u. å.). Därifrån hade de utsikt över landskapet via den helt glasade väggen. Att sova på golvet är ovanligt i en västerländsk kontext, men i exempelvis Japan är detta det traditionella sättet att sova vilket många, inklusive herr Sasaki, fortfarande utövar.

Upper Lawn
Pavilion

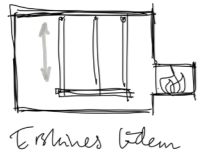
Ett annorlunda sätt att, i en stadscontext, hantera kontakt med utsidan från ett så privat rum som sovrummet är Love house av Takeshi Hosaka. Från sovrummet nås ett helt insynsskyddat utrymme under bar himmel. Sovrummet måste vara väldigt mörkt, men om det enbart ska användas för sömn är det ju inte nödvändigtvis någon nackdel.

Ett mål för Ken Isaacs multifunktionella "Living Structures" var att återta det utrymme som upptogs av sängen (Isaacs 1970). Hans Superchair är en säng eller en fåtölj med ett inbyggt bord och hyllor. Det är en multifunktionalitet som är väldigt precis. Användaren kan välja att ligga ner eller sitta upp, men inom strikta ramar. Här utgör sängen inte rummet utan befinner sig i rummet, den är en möbel och ett objekt.

Isaacs
Superchair

En annan som återtog sängens utrymme var Ralph Erskine med Lådan, som hade en säng som hissades upp i taket när den inte användes. Eftersom sängen upptog en stor del av rummet användes den dock gissningsvis främst till sömn.

I Nagakin Capsule Tower, ritat av Kisho Kurokawa, användes sängen däremot både som sovplats och sittyta. Undertill fanns förvaring. Kapslarna var dock inte menade att användas som permanent boende utan snarare som ett slags lägenhetshotell.

Referenserna ovan väcker sammanfattningsvis några frågor kring utformningen av sovplatsen:

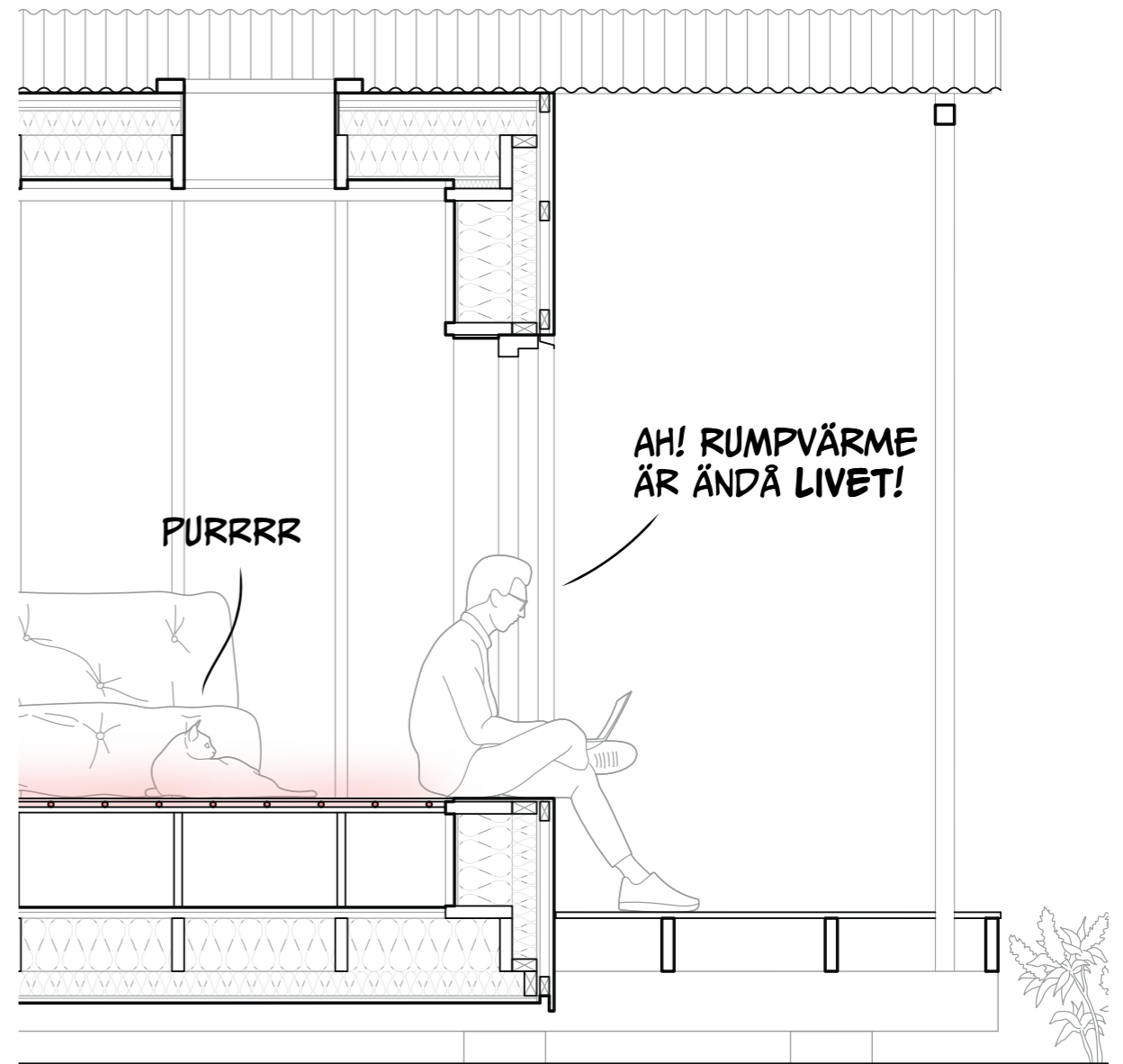
- I vilken grad ska det finnas utblickar och mot vad?
- Ska sovplatsen utgöras av fast inredning eller en lös möbel?
- Ska sovplatsen förutsättas vara framme permanent eller flyttas undan?

Därutöver är frågan också hur många personer som ska rymmas och vilken koppling den ska ha till övriga hemmet.

Utifrån ambitionen att bostaden inte ska vara utformad för att fyllas med saker utan utifrån att den boende har ett fåtal ting, är det inte självklart att sovplatsen är ett rum med plats för en sängmöbel. Det är möjligt att den boende föredrar en futon eller madrass som på dagen plockas undan för att göra plats åt annat. Samtidigt är detta som nämnts ju inte vanligt i den svenska kontext som detta projekt befinner sig i. För att möjliggöra båda delarna har jag valt att utforma en upphöjd sovplats som den boende kan använda som en slags fast sänggram eller på ett mer flexibelt sätt. Det kortaste måttet är alltid minst två meter så att det ska vara möjligt att välja sovriktning.

Sovplatsen har potential att fungera som sittplats på dagen. Eftersom den inte bara ska vara till för sömn, måste det finnas möjlighet till utblick på något sätt. Samtidigt behöver platsen kunna bli mycket privat.

Den önskvärda tystnaden gör att konstruktionen som valts är enkel, samtidigt som det enkelt går att förstå hur den är uppbyggd bara genom att titta på den.

Sektion A-A

Se plan s. 62 samt fullständig sektion s. 66.

Badrummet

Boende i tiny houses och husbilar kommer oundvikligen i nära kontakt med sitt avfall - materiellt och kroppsligt sådant. Fekalier kan till exempel komposteras eller förvaras i svartvattentankar. Oavsett vilket förvaras det nära inpå bostaden och måste på olika sätt hanteras. Det kan leda till en annan medvetenhet om ens eget avfall, vilket för de flesta andra spårlöst spolas iväg.

Avloppet är en del av assemblaget hem som vi gör allt för att dölja. Samtidigt är det en av de delar som kopplar hemmet till samhället i stort. Avloppssystemet är i sig självt ett assemblage.

Avloppssystem började byggas i större svenska städer i slutet av 1800-talet i syfte att förbättra de sanitära förhållandena. Innan dess hade latrinavfall samlats upp och använts som gödning av åkrar. Till en början släpptes spillvatten från hushåll och industrier ut helt orenat. Först på 1970-talet byggdes kommunala reningsverk ut i stor skala. Idag är nästan alla hushåll i tätorter anslutna till det kommunala avloppssystemet (Naturvårdsverket, s. 6).

Det finns separata och kombinerade avloppssystem, där spill- och dagvatten antingen leds separat eller blandat. I Malmö är cirka 30 % av systemet kombinerat. Det område där siten ligger, inklusive det angränsande koloniområdet, är idag inte inkopplat till det kommunala avloppsnetet. Området faller dock under pumpstationen Turbinens upptagningsområde. Pumpstationen, som ligger mellan Slottsparken och Ribersborg, är en av de största i Malmö och blir hårt belastad när det regnar kraftigt. Bräddning sker då för att undvika översvämning, varvid orenat avloppsvatten släpps ut i kanalen (VA Syd 2017, s. iv, 5-7 och 13).

När avlopp från hushåll blandas med t.ex. industriavlopp bli det för utspädd för att bli bra näring till åkermark. Dessutom blandas tungmetaller och andra ämnen som är svåra att rena bort in (Lunds universitet 2017).

Ett annat problem är att fel saker spolas ner i avloppet. Enligt organisationen Svenskt vatten (2023) rör det sig om ungefär ett kilo per person och år. De vanligaste felaktiga sakerna som spolas ner bomullstussar, flytande kemikalier, tamponger, våtservetter och tops.

Ur ett globalt perspektiv, där fler människor har tillgång till en smart telefon än till adekvata sanitära förhållanden (Colomina & Wigley 2017/18), framstår våra badrum som hemmets i särklass lyxigaste rum. Här kommer inte bara rinnande varm- och kallvatten ur kranen, detta dricksvatten leds också till just våra toaletter där vi använder det som spolvatten. Badrummet må vara sprunget ur sanitära missförhållanden och är onekligen en symbol för en godtagbar boendestandard för alla. Men som det ser ut idag kan det inte betecknas som annat än ett överflöd av lyx. De kräver mer och mer resurser trots tekniska lösningar som snålspolande duschmunstycken. Ändå får det ofta en undanskymd plats i hemmet, kanske för att det fortfarande är förknippat med skam över att vi bajsar eller har mens?

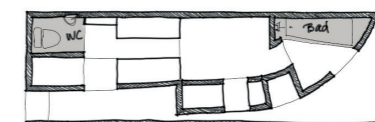
Badrummet har oftast inte heller en framträdande plats hos de referenser jag tittat på. Erskines Lådan saknade till exempel WC och bad. Vatten hämtades i en källa. Gissningsvis fanns någon form av utedass. Hos vissa referenser beror det på att hygien sköts på en gemensam plats, som till exempel hos Zittel och Meyer. Badrummets privatitet har varierat under historien. Idag räknas det till ett av de mest privata rummen, även om fenomen som till exempel kallbadhus lever kvar och kanske till och med fått ett uppsving.

Ett projekt där badrummet behandlats annorlunda är Moriyama house av Ryue Nishizawa. Vissa av badrummen är placerade i en egen byggnad, separat från boendedelen. Ett av dem har glasväggar mot ett semipublikt utrymme med möjlighet att dra för gardiner.

I ovan nämnda Love house ligger badrummet i själva huvudbyggnaden men är placerat så att det finns direkt koppling ut. Detta möjliggörs trots en stadskontext av att utrymmet utanför är helt privat.

Nishizawa, Moriyama house

Hosaka, Love house

?

Bruene, Lådan

Utanför bostadsarkitekturs sfär har jag tittat på Klippans kyrka av Sigurd Lewerentz, där tvättställsblandare saknas. Istället blandar besökaren själv varmt och kallt vatten med hjälp av ventiler på respektive tappvattenrör.

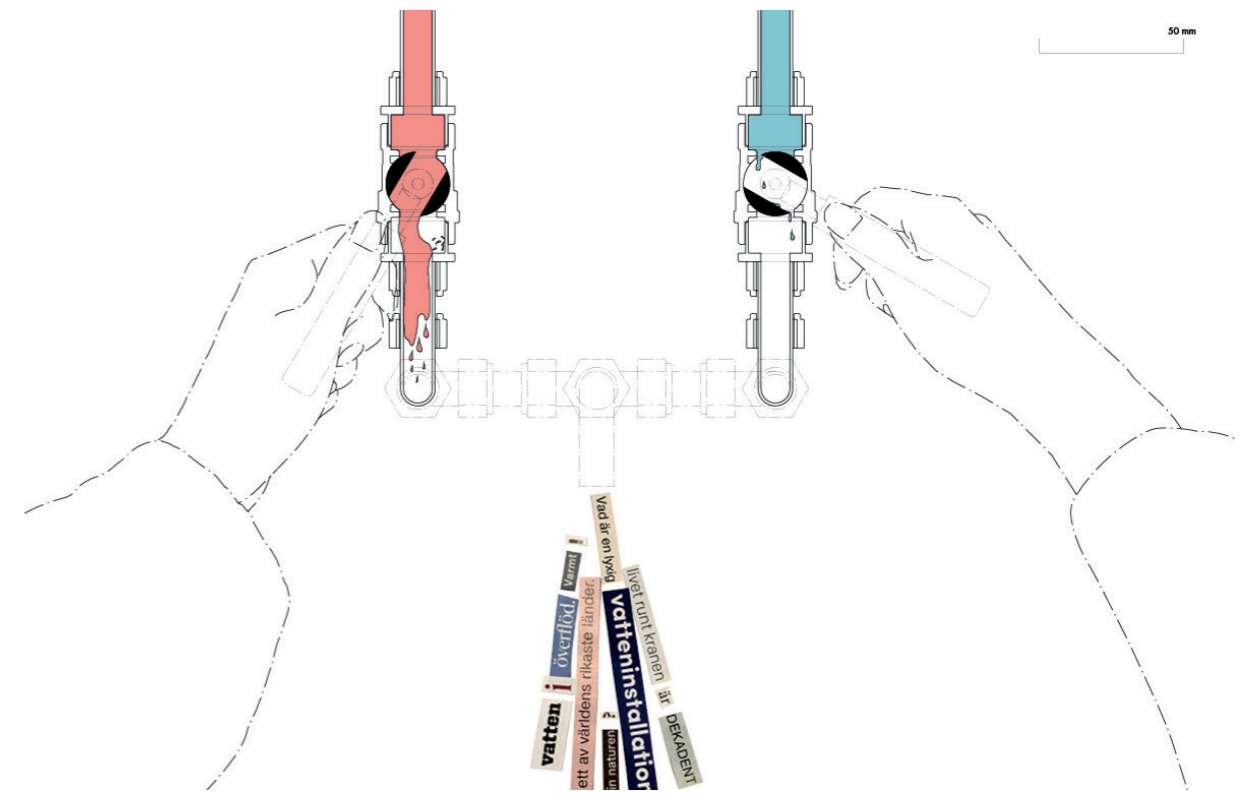
En ännu enklare lösning återfinns hos Lofthuset av Fria Folket, där handfatet är ersatt av en skål och vattenkranen av en tillbringare. Det är i själva verket en återgång till hur det var före badrummets intåg i hemmet. Detta är dock inte en permanent bostad utan hör till ett hotell.

Le Corbusiers vision var att badrummet skulle ta förmakets plats, alltså rummet där besökare mottogs. Han envisades också med att placera bidéer på synliga platser i bostaden. I Villa Savoye är ett tvättställ något av det första besökaren möts av. Colomina & Wigley (2017/18) menar att arkitekturen efter modernismen inte velat befatta sig med toaletten och att badrummet därför stannat i utvecklingen. Modernismen kan nog hållas ansvarig för den renlighetshysteri som bidragit till att göra badrummet till vad det är idag. Men faktum är att det är en betydande del av vad som utgör ett hem och det har konsekvenser långt utanför det. Om vi ska fundera över nya sätt att bo på i framtiden, måste badrummet vara en del av diskussionen.

Sammanfattningvis infinner sig följande frågor:

- Kan badrummet påminna oss om vattnets värde?
- Hur kan badrummet ta en mer framträdande plats i ett hem?
- Hur privat bör badrummet vara?

Ett sätt att göra boende mer medvetna om avloppets betydelse för våra hem är att ta hand om det lokalt på tomten. För koloniägaren ett stenkast bort från siten är det här säkert inga nyheter. Med urinseparerande toaletter kan flytande avfall användas som gödning, medan fekalier kan långtidslagras och bli till jord. Gråvatten från disk, tvätt och bad kan användas till bevattning. Eftersom ett av argumenten för att bo på en mindre yta är att det går att få mer utomhusyta, verkar det lämpligt att den här ytan då kan odlas med hjälp av den näring och det vatten som ändå produceras några meter bort. Ur ett vital materialism-perspektiv blir det tydligt att vi bokstavligen är vad vi äter och att vad vi äter är oss. Kanske skulle vi låta bli det där schampot som är bra mot mjäll men dåligt för fiskar om vi vet att vi ska äta växterna som använt duschvattnet?

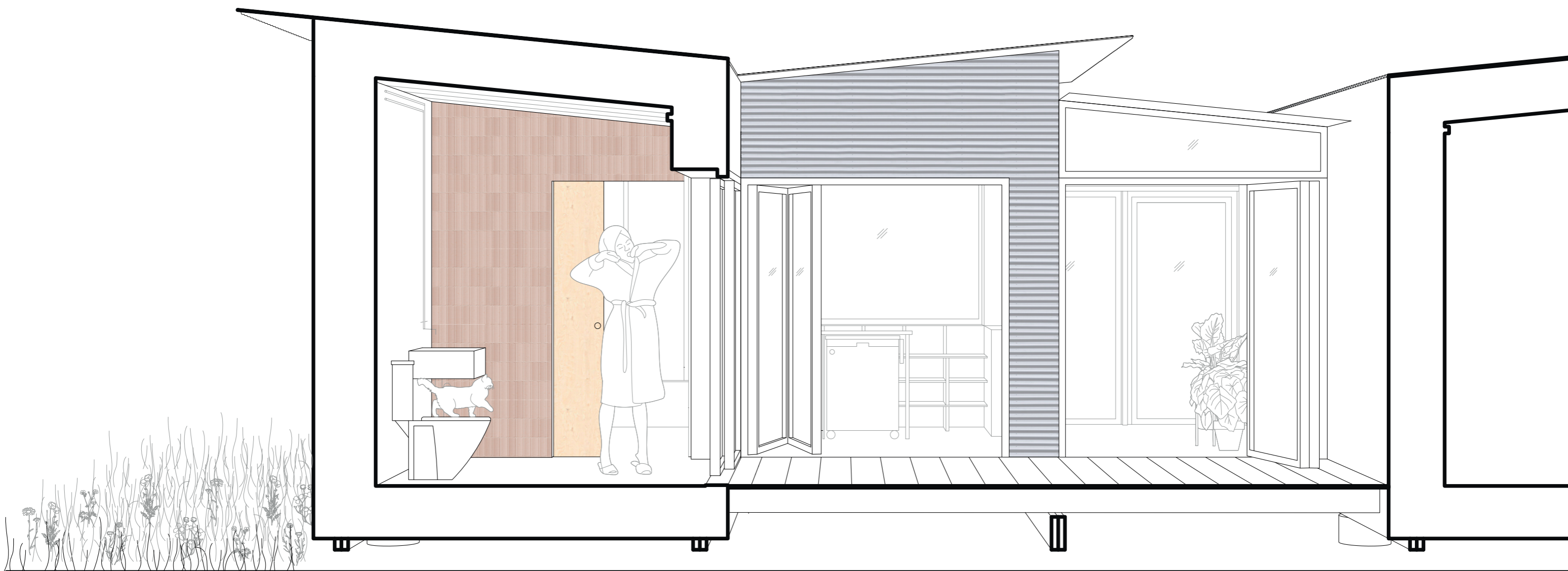

På en större skala är det inte troligt att vi inom en snar framtid kommer börja låta vårt kroppsliga avfall återvinnas lokalt. Men jag tror att vinsten i ett sådant försök inte bara ligger i att vi får syn på vilken roll avfallet kan ha i ett kretslopp, utan också i att vi kan uppskatta avloppssystemets förtjänster. Colomina och Wigley (2017/18) har påpekat att avloppssystemet bokstavligen talat förbinder oss med varandra. När vi sätter oss på toaletten kopplar vi tillfälligt vårt eget avloppssystem på ett större gemensamt sådant. Om vi är medvetna om båda de här delarna, kanske vi kan börja förändra det i en lite mer hållbar riktning.

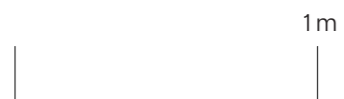
Vad gäller att ge badrummet en mer prominent plats i hemmet, har det en särskild potential i ett litet hem där all yta räknas. Om badrummet då får dagsljus och möjlighet att öppna upp sig mot ett rum utomhus blir det ett rum som kan vara trevligt att vistas i inte bara av ren nödvändighet.

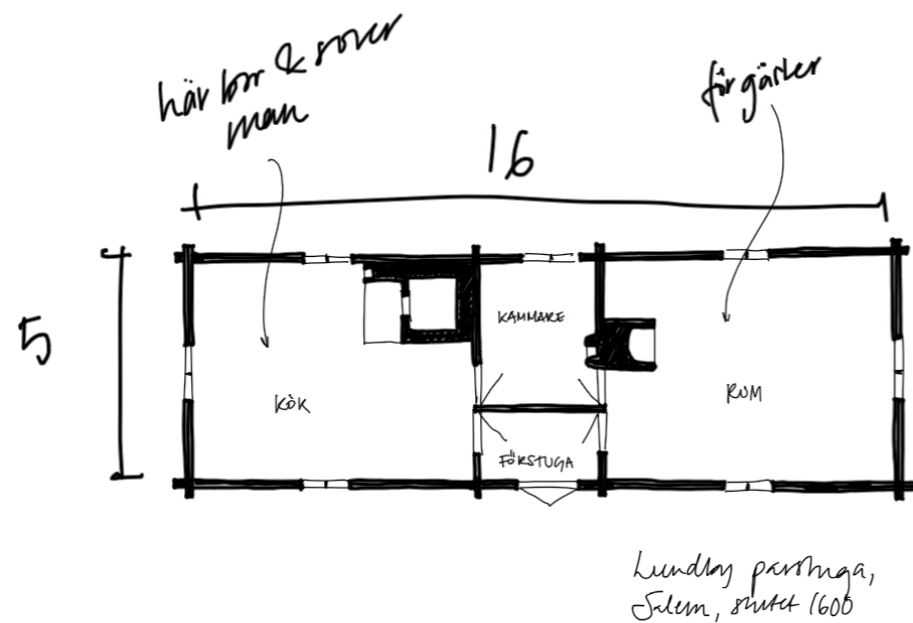
Då följer frågan om badrummets privathet. Jag tror att det är både möjligt och önskvärt att skapa ett badrum som är privat men ändå har kontakt med utsidan. Det kan vara antingen en permanent avskärmning utomhus, eller flexibla avskärmningar både inom- och utomhus.

Sektion B-B Ett rum som alla andra
Badrummet gör lika stort anspråk på den privata
terrassen som de andra rummen. Hur bostaden öppnar
upp sig utåt kan varieras efter tid på dygnet, aktivitet,
vädret och årstiden. Se plan s. 62.

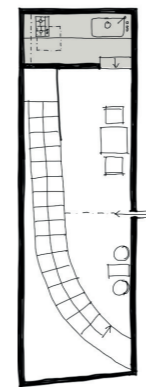

Köket

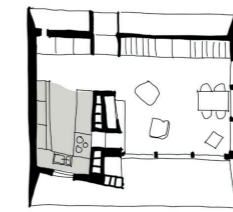
På ett sätt har köket gjort motsatt resa jämfört med sovrummet. För vanligt folk var köket en gång rummet där allt från sömn till matlagning skedde. Efter att först ha blivit en arbetsplats eller ett laboratorium har köket blivit ett socialt rum och en statussymbol. I takt med detta har köket också drivit konsumtionen av diverse köksapparater och -attiraljer.

En risk med små bostäder är att köket blir väldigt trångt och otillgängligt. Till exempel är köken i Lådan och Love house båda inklämda i ett separat hörn av bostaden, även om det senare är mer extremt. Samtidigt har de kvaliteter i såsom en trevlig utblick från diskhon i Lådans fall, eller som början på en gradient från inne till ute hos Love house. I Moriyama house är köket tvärtom antingen är en del av ett stort, öppet rum där allt händer (precis som i parstugan) eller ett eget rum eller till och med en helt egen byggnadskropp.

Perec (1974, s. 27-28) beskrev köket som ett rum med en spis och ett inlopp för vatten, men menade att i grunden är alla rum lika. Trots det skiljer sig köket på samma sätt som badrummet från andra rum i och med sin specificitet.

Hosalen
Love house

Erskine, Lådan

Nishizawa, Moriyama house

Själva köket är oftast inte särskilt multifunktionellt, även om rummet kök kan vara det. Det har dock potential att vara det. De ytor som behövs för olika matlagningmoment kan till exempel användas till annat vid andra tillfällen. På det sättet är köksön ändå det mest flexibla elementet i köket. Jag har därför valt att låta kök och köksbord bli ett i en köksö med tillhörande fast bänk. I kombination med den upphöjda sovplatsen är tanken att dessa ska ge tillräckligt många sätt att sitta, ligga ner och allt däremellan för att den boende inte ska behöva särskilt mycket möbler. Något särskilt vardagsrum finns därför inte i bostäderna.

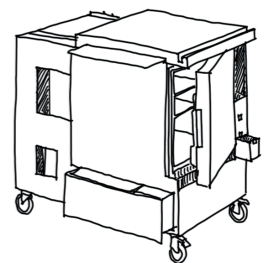
Det sägs att vi använder hälften av kläderna i vår garderob, eller kanske 20 % av kläderna 80 % av tiden. Jag tror att det kan vara sant även vad gäller prylarna i våra kök. Samtidigt vet alla som campat, bott i husbil eller båt att det är fullt möjligt att laga mat med väldigt få redskap. Utifrån ambitionen att utforma bostaden för en boende som äger ett fåtal ting, har själva köket kunnat komprimeras.

Tamp/Häkt

Jag har redan konstaterat att det vore önskvärt att bättre lyfta fram vattnets värde i hemmet. Jag har därför brutit ut det ur den fasta köksinredningen och gett det en egen form. Det understryker också att vattnet i själva verket är det som binder köket vid dess plats. Utan vattnet kan köket bli mer som en, visserligen otymplig men ändå flyttbar, möbel.

Joe Colombo designade ett flyttbart kök för Boffi år 1963. För honom handlade det om flexibilitet och att separera möblemang från bostaden. Han ville att de skulle vara självständiga och kunna anpassas till varje framtida rumslig situation (MoMA u.å.).

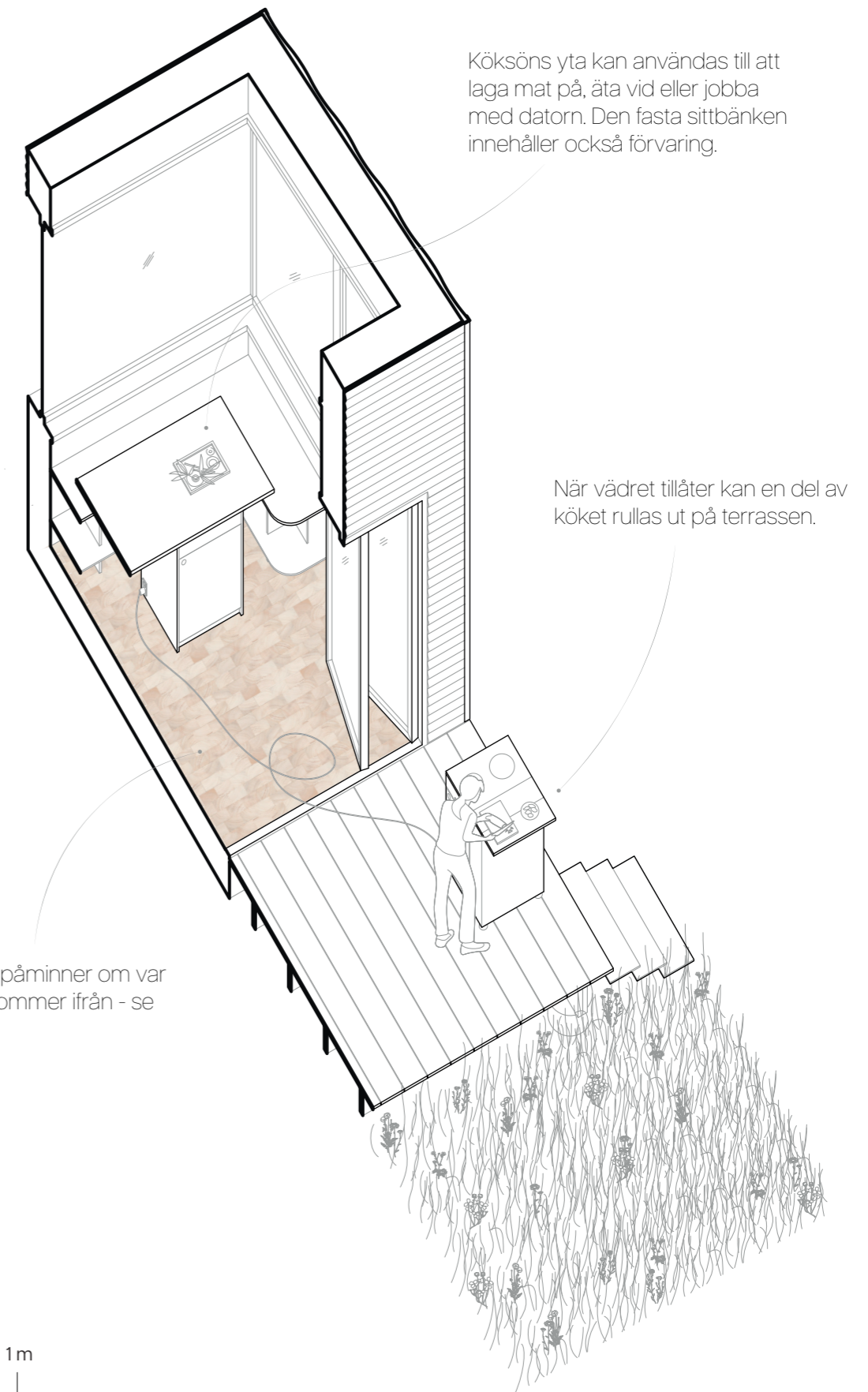
Joe Colombo,
Minikitchen

Mina argument för det flyttbara köket är lite annorlunda, men själva utformningen av köket bygger på samma idéer som Minikitchen. Jag tror att det flyttbara köket har potential att uppfylla målet om att bostaden ska vara öppen för alltings föränderlighet. Det kan relateras till aktiviteter som varierar över dygnet, veckan och årstiderna. Till skillnad från Colombos kök har det dock varit viktigt att köket inte enbart ska fungera för matlagning. Det är en anledning till att det blivit större.

En invändning mot den här utformningen skulle kunna vara att köket ju är vår tids sociala rum. Även om det är viktigt att hemmet är vår privata sfär, så behöver vi mer än någonsin sociala kontakter i verkliga livet.

Jag tror att det finns en stark koppling mellan att bo litet och dela på fler saker. Det är därför inte självklart att köket ens ska vara en privat angelägenhet. När den privata sfären blir så liten som hos Zittel är köket med nödvändighet gemensamt. Kollektivboende är ju heller ingenting nytt. För de flesta är det dock en temporär boendeform och den passar inte alla.

Det här boendet gör heller inte anspråk på att passa alla utan kan snarare ses som ett komplement till befintliga boendeformer. Jag har valt att komplettera de minimala köken i bostäderna med ett större gemensamt kök. Tanken är att det kan vara en plats där de boende kan möta varandra men som också kan användas vid tillfällen då de vill bjuda in fler utomstående än vad som ryms i den egna bostaden. Strategin ligger någonstans mellan det totala kollektivboendet och de bostäder där ett fullt utrustat eget kök kompletteras med ett gemensamt kök.

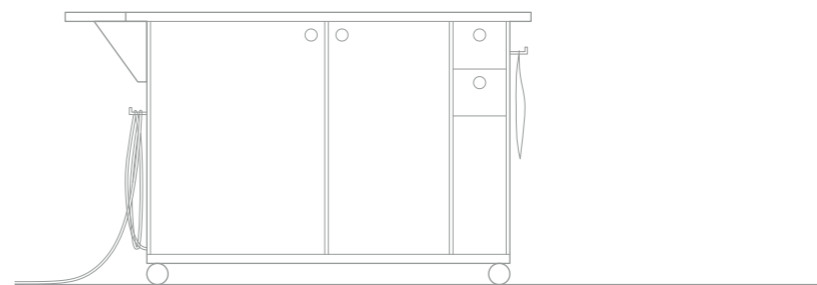
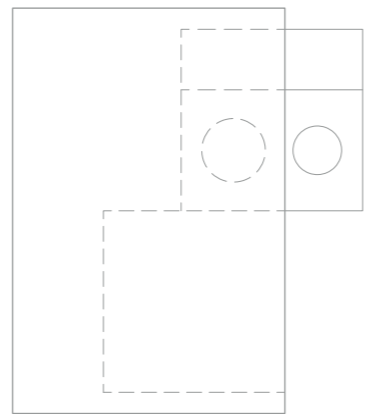
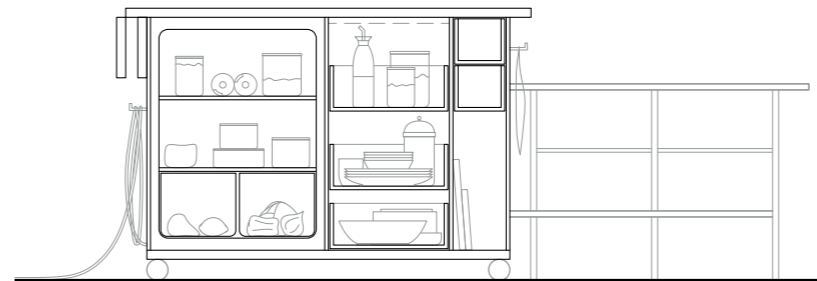
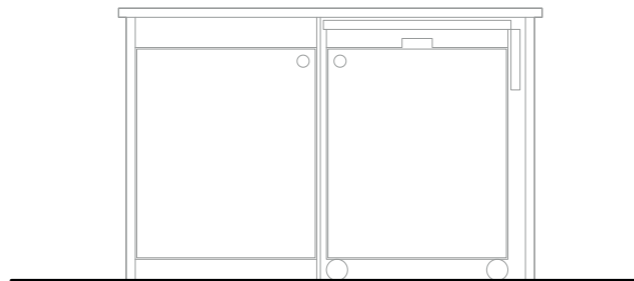
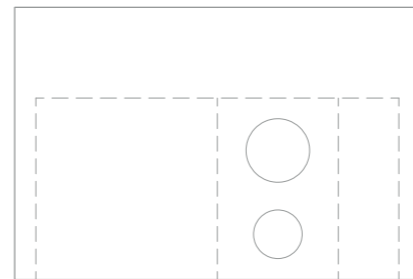
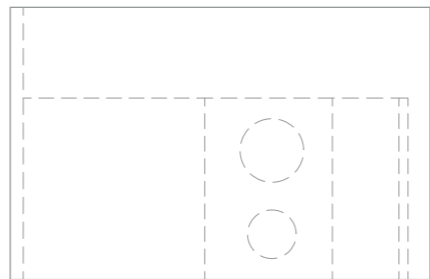

Köksöns yta kan användas till att laga mat på, äta vid eller jobba med datorn. Den fasta sittbänken innehåller också förvaring.

När vädret tillåter kan en del av köket rullas ut på terrassen.

Kubbgolvet påminner om var materialet kommer ifrån - se vidare s. 65.

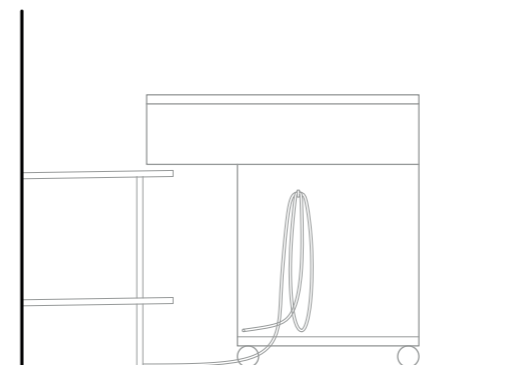
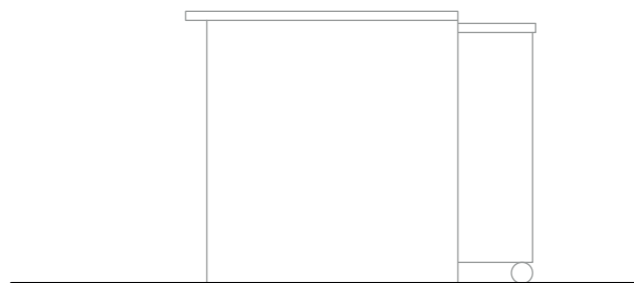

Variant 1 (t.v.)

Kyl och bordsskiva är fasta, spisen är flyttbar.

Variant 2 (t.h.)

Hela köksön är flyttbar.

Elinulunds bostadsstad

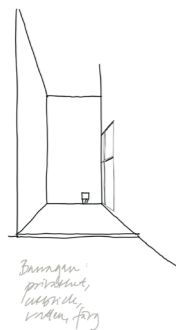
Trädgården

En poäng med att leva på en mindre klimatskyddad, uppvärmd bostadsyta skulle kunna vara att i gengäld få mer utomhusyta. Lådan kom till av ekonomiska skäl, men med beaktande av alla de utomhusytor Erskines levde i på sluttningen framför huset hade de gott om utrymme. Även i Upper Lawn Pavilion kompletteras insidan av utsidan.

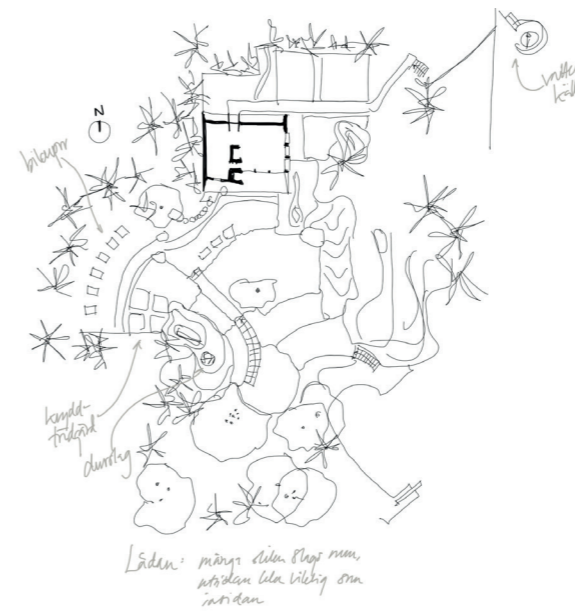
Efter förebild från koloniområdet intill har varje bostad försetts med en bit mark som är tänkt att användas för odling. Det passar särskilt bra med tanke på att det idag är jordbruksmark på platsen.

Tanken om privathet finns kvar även när det gäller trädgården. I koloniområdet används häckar och staket för att skapa privata utomhusrum. Barragan arbetade med massiva väggar. Jag har använt mig av gardiner, räcken och ängsytor för att uppnå olika grad av privathet som oftast kan justeras. Inget hindrar att två boende trampar upp en stig genom ängen mellan sina trädgårdar.

Ur ett perspektiv av vital minimalism har trädgården också stor potential. Här har den boende möjlighet att komma i direkt kontakt med olika former av liv och dess förgänglighet. Därför passar ängen bra. Där pågår livet för fullt utan massiv mänsklig påverkan, vilket är

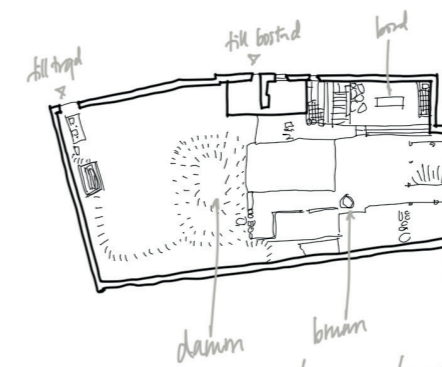

Barragan
privathet,
väggar, fönster,
väggar, fönster

en viktig påminnelse för en vital minimalist. Med vädret och årstiderna förändras trädgården. Om trädgården kan kännas som en del av hemmet kan det kanske bidra till att också hemmet ses som en del av ett större assemblage där naturen ingår. Dessutom finns en möjlighet till tystnad från tingens larm.

På samma sätt som inne i bostaden är tanken inte att skapa utomhusrum för prylar. Det är inte tänkt för matbord, parasoller, grillar och studsmattor, även om inget hindrar den boende från att skaffa detta. Men det finns gott om kanter att sitta på, både i gränslandet mellan inne och ute och utomhus.

Upper Lawn Pavilion:
ute finne?
material

”Sådär, nu är vi redo för skyfall
och jag kände en regndroppe.
Ska vi gå in, du gillar ju inte att bli
blöt om tassarna?”

Bostaden

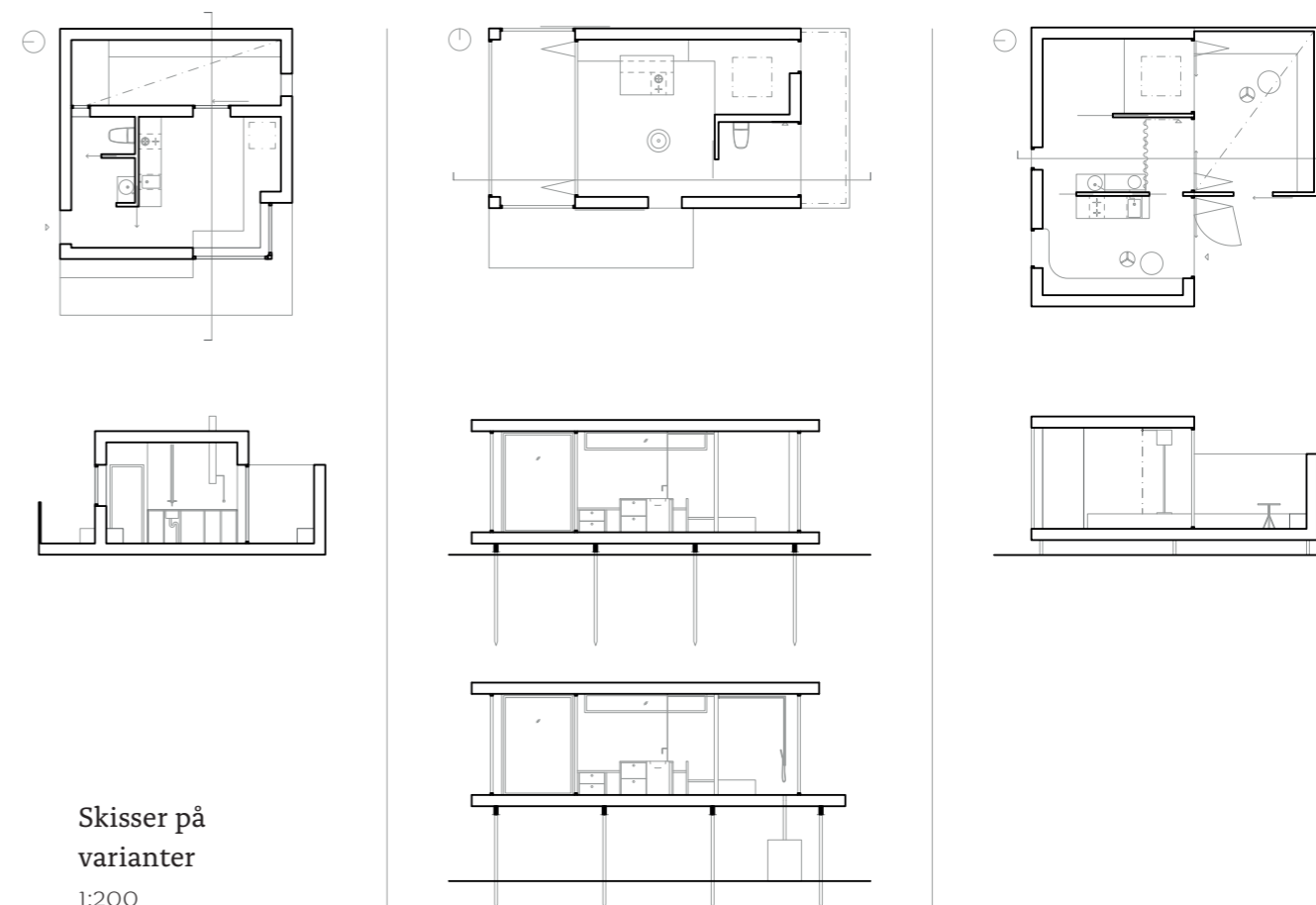
Utifrån de önskemål jag fastställde kring nämnda delar av bostaden har jag provat olika varianter. Under processen framträdde ganska snart ett mönster i relationen mellan de olika delarna. Jag märkte att jag med små variationer kunde skapa olika bostäder efter ungefär samma principer.

Under den här processen landade alla enskilda bostäder mellan 20-30 kvm. I gestaltningsförslaget blir den genomsnittliga bostadsytan per person 18-36 kvm per person beroende på om det bor en eller två personer i varje bostad. Då är även de gemensamma ytorna inräknade, vilka utgör ungefär en tredjedel av den totala ytan.

Att variationen inte blivit så stor kan förstås ha berott på att jag hade ganska fasta "byggstenar" att jobba med. Men det blev också tydligt att det gick att bekvämt få plats med alla delar på den ytan. Jag såg helt enkelt ingen anledning att göra dem större. När det inte finns ett matbord för minst fyra personer eller en soffgrupp för lika många som måste få plats så är det inte svårt att få ner arean. Ändå finns olika typer av sittplatser i bostäderna. I kombination med någon enstaka flexibel sittplats i form av en pall eller stol och ett litet bord som går att justera i höjd finns många olika möjligheter.

En observation jag gjort gällande koloniområdet var att husen ofta hamnat nära varandra eftersom de placerats så nära gränsen som möjligt. De var ändå alltid fristående. Det vore effektivare om de var sammankopplade vilket bland annat skulle göra det lättare att dela på olika installationer. Här visade sig den stora nackdelen med att börja inifrån och arbeta sig utåt, eftersom de olika varianterna visade sig passa dåligt ihop med varandra. I vissa fall gick de att justera så att det fungerade, men ibland gick då hela idén med en viss variant förlorad.

Lösningen kom genom att se och försöka synliggöra bostaden som ett assamblage också vad gäller konstruktionen. Här blir det tydligt att den vitala minimalismen skiljer sig från stilen minimalism. Snarare än att försöka dölja varenda beståndsdel bakom släta, vita väggar ville jag försöka visa så mycket som möjligt. Jag har därför valt att låta husens regelstomme synas invändigt. Konsekvensen blir att det inte går att ha en helt fri fönstersättning och att vissa mått blir nödvändiga att följa, förutsatt att ett relativt lugn om än kanske inte total tystnad ska uppnås.

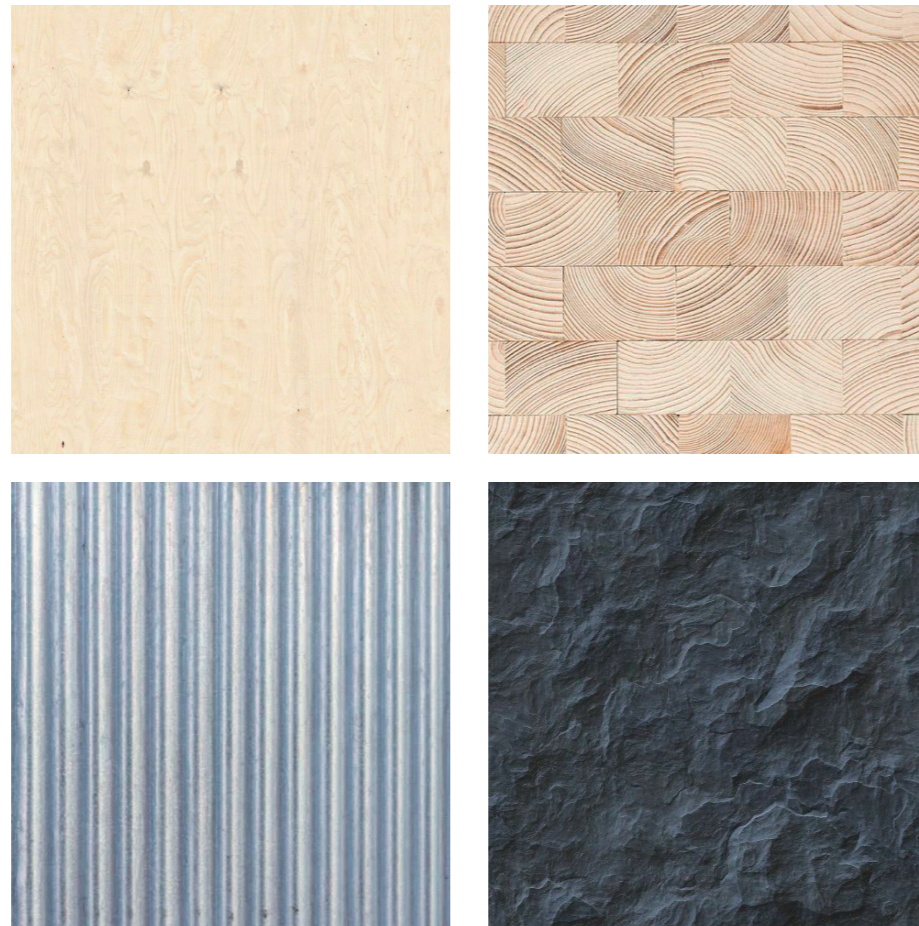
Skisser på
varianter
1:200

Jämfört med pusslandet med de olika varianterna, visade det sig vara relativt lätt att anpassa dem efter regelrytmen. Därefter blev det också lättare att passa ihop dem med varandra.

Minimalismen har också kommit in i valet av grundläggning och stomme. Att gjuta en betongplatta eller använda stora limträelement för de här små bostäderna känns inte hållbart. I början hade jag också en idé om en dubbel träregelstomme som skulle synas även från utsidan, men också det kändes som ett slöseri med resurser.

Nivåskillnaden som plintgrunden gett upphov till har dock varit problematisk. För att öka tillgängligheten har jag valt att låta de gemensamma funktionerna ligga i marknivå. Några av bostäderna går också att nå via ramp. Sedan är inte alla tillgänglighetskrav konsekvent uppfyllda inuti bostäderna heller, men generellt sett är passagemått generöst tilltagna. Det har varit en medveten strategi också för att undvika att det ska kännas för trångt.

Av liknande anledningar har jag undvikit sovloftet som ju annars kan erbjuda extra yta i en liten bostad. Ofta är loften ganska krävande att ta sig upp till loftet och det är en plats som enbart har en funktion. Den sovplats som nu valts är jämförelsevis mer användbar och lättillgänglig.

Material

Trä

Det givna materialet för en vital minimalist. Trä förändras relativt snabbt och det fortsätter leva i "dött" tillstånd. Dess livlighet kan lyftas fram med hjälp av årsringar, bark m.m. Dess ursprung är väldigt tydligt. Kubbgolvet understryker dessutom att materialet tillkommit med mänsklig inblandning.

Metall

Oxidering kan framhäva materialets föränderlighet.

Skiffer

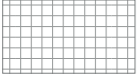

Sten upplevs generellt som väldigt statiskt men skiffer kan fortsätta att avge material i flagor. Dessutom är det tydligt att skiffret delar sig lite som det vill. Det visar på begränsningarna i den mänskliga agensen.

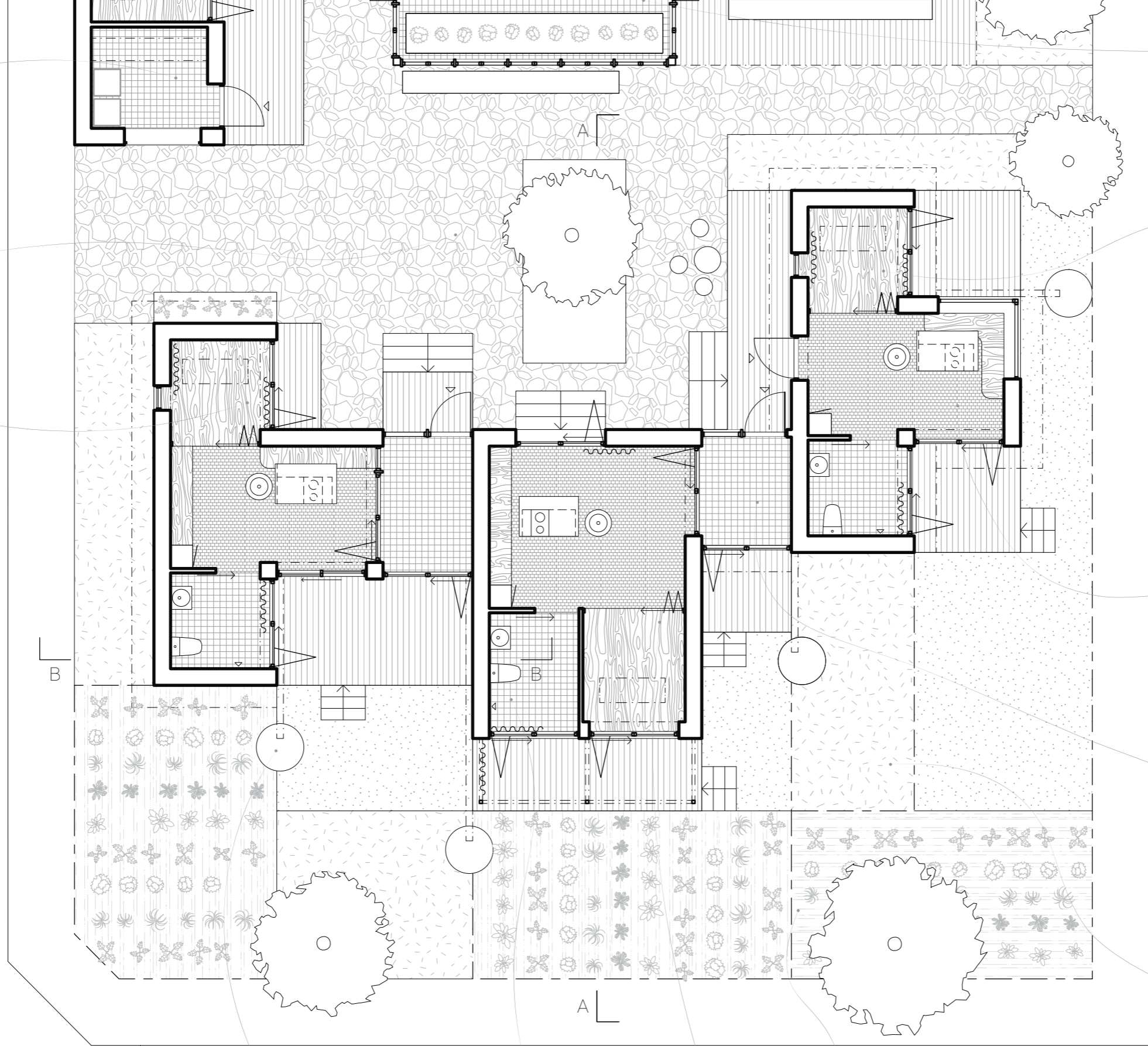

Tvättstuga och städskrubb - alla grannar kommer ha ett ärende hit, precis som de boende här kommer använda soprummet i andra änden

Gården där det finns möjlighet att möta sina grannar och vara social

Öppna upp och prata med grannen som passerar eller dra för och var ifred

- kubbgolv
- tegel
- plywood
- trääck
- gräs-/klöver/mossmatta
- odling
- äng
- skiffer

Gemensamt växthus och uteplats

Drick morgonkaffet i solen mot parken i öst, med benen över kanten

Rulla ut köket och laga mat på den privata terrassen

Groventré, förlängning av allrummet eller uterum?

Ängen fungerar som en levande barriär mellan bostädernas privata sidor

Samla regnvatten att vattna med

Skölj av jordiga grönsaker och gummistövlar eller öppna upp och ta en utedusch

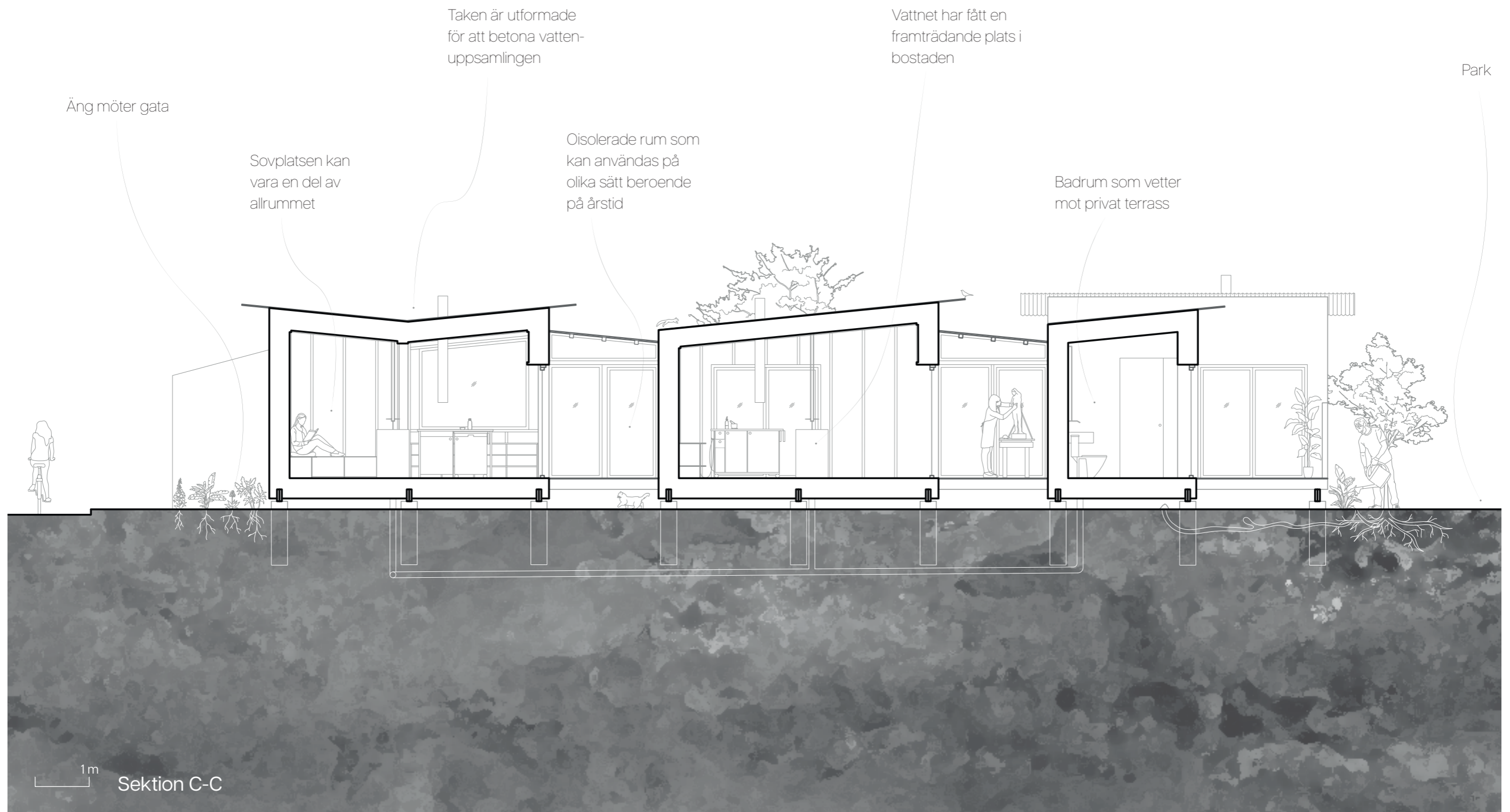
De boendes egna odlingar är den mest publika delen av det privata - möter andra odlingar eller publika ytor

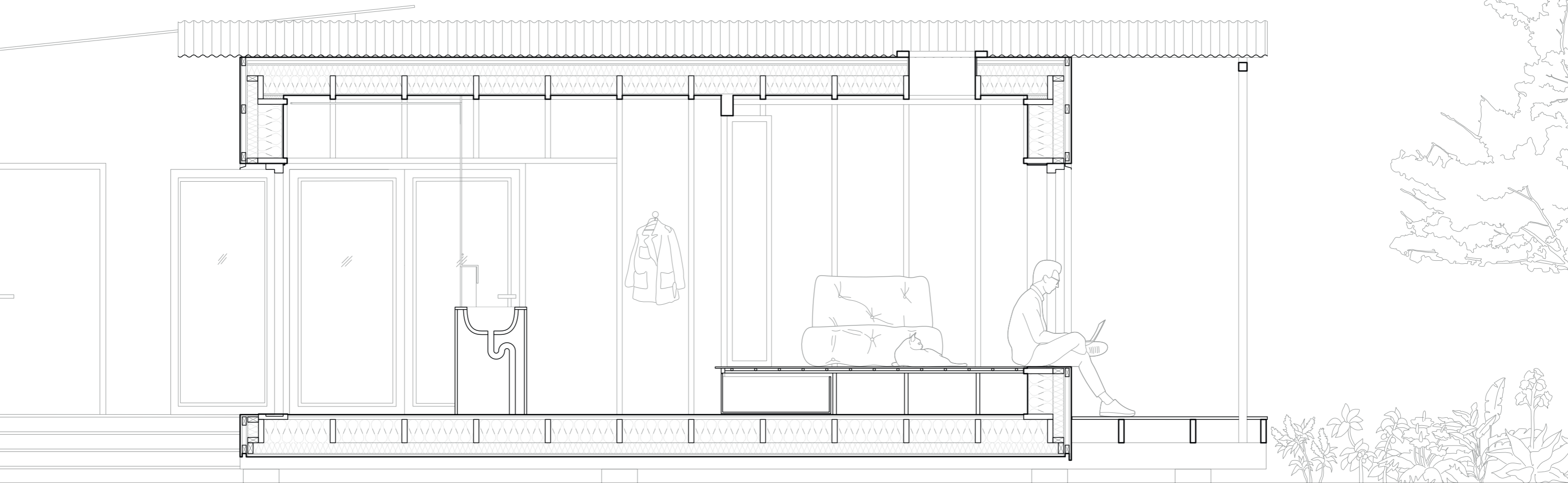
Skärma av och titta på en serie medan din partner avslutar jobbdagen

Plan 1:100

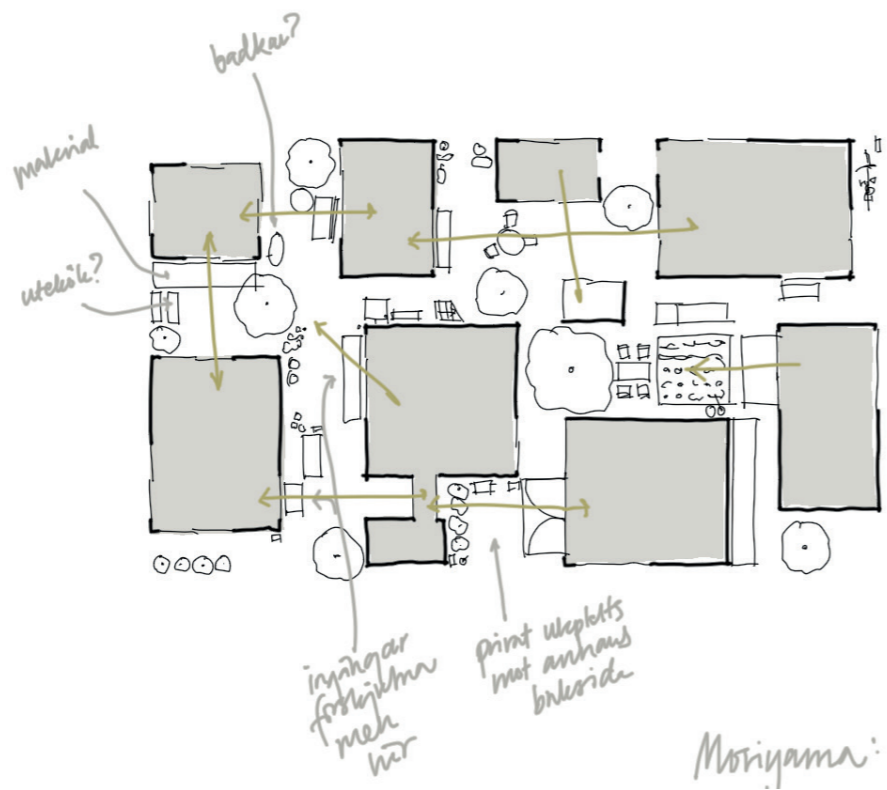
5 m

1m
Sektion A-A

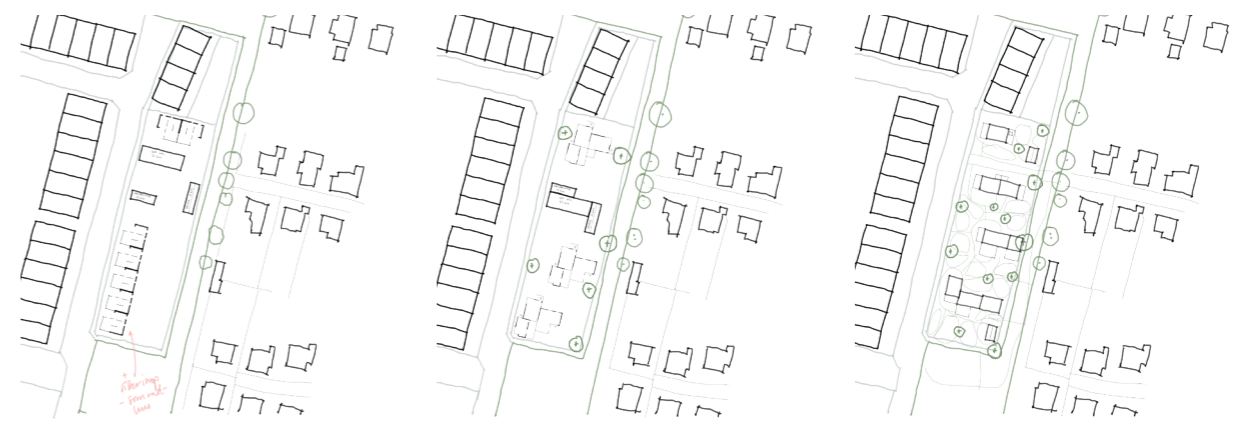
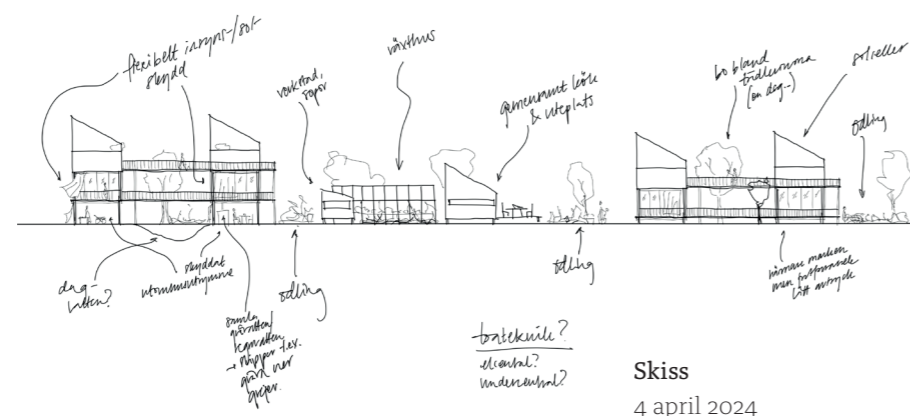

Kvarteret

Tanken är att projektet spränger in ett alternativt boende alldeles bredvid kolonin, i radhus- och villakvarteret. Det är lite tätare än koloniområdet, det är ett permanent boende och det betonar delningsaspekten starkare.

Om den aktuella marken skulle bebyggas med villor skulle det bli 4-5 stycken. Räknat på 1,5 barn per familj skulle det då kunna bo ungefär 18 personer i kvarteret. Det här gestaltungsförslaget rymmer ungefär lika många personer men fördelat på 9 hushåll.

Koloniområdet bidrar med grönska och småskalighet i staden. Bebyggelsegraden är låg, runt 17 %. Önskan om mer yta utomhus genom att bo litet har gjort att det varit viktigt för mig att inte bygga för tätt. Höjdmässigt hade det ur stadsbyggnadsperspektiv absolut gått att bygga

Radhus +

Kluster

Lameller i två våningar

Koppling koloniområdet

Boende centralt, odling perifert

Urval av konfigurationer

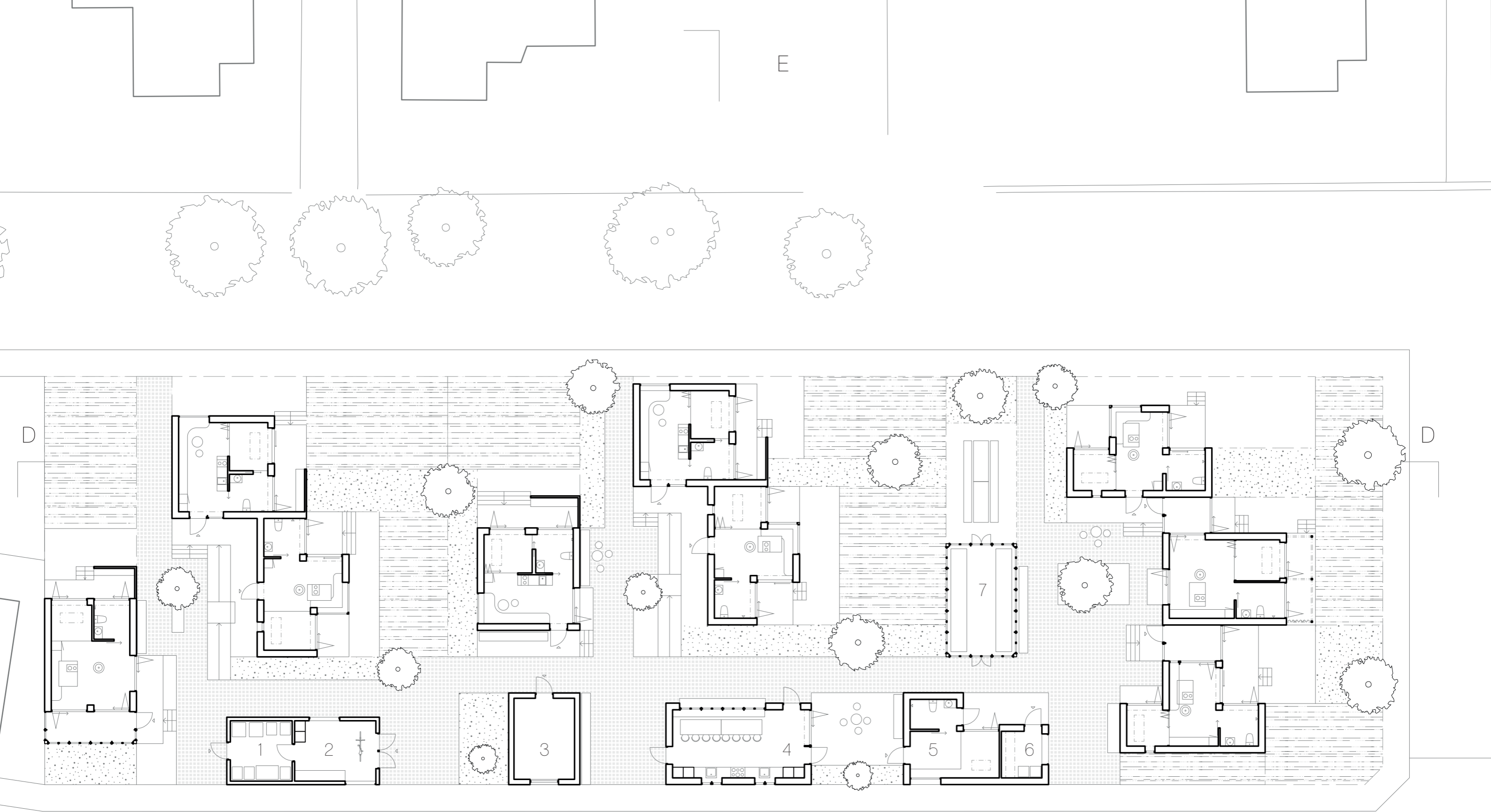
Faktorer som beaktats är bland annat:

- relationen mellan individuellt och gemensamt,
- kopplingen till koloniområdet,
- förhållandet till gata och park,
- förhållande till odlingsyta,
- grad av porositet.

högre för att få en mjukare övergång mot koloniområdet, men då hade odlingsytan för varje person minskat. Byggnadernas fotavtryck utgör cirka 34 % av tomten, alltså något mer än vad som föreslås i detaljplanen.

Under processen har jag testat olika sätt att arrangera bostäderna på platsen. Jag har även provat att använda mig av flera våningar. I slutändan var det en närmare koppling till trädgården, som en del av hemmet, som gjorde att valet blev en något tätare bebyggelsestruktur i en våning. Moriyama house har återkommit som en inspirationskälla även här, främst till de semiprivata gårdarna dit vem som helst kan vandra in men som främst är till för de boende.

Hemmet är ett assemblage, men det är också del av assemblaget kvarteret eller assemblaget staden. Det här har främst styr tanken att siten bör arrangeras så att interaktion med omgivningen blir möjlig. Gemensamma funktioner har lagts mot gatan. Ett fönster in mot teknikrummet ger möjlighet till inblick i det kretslopp som de boende vill vara en del i. Det finns en möjlighet för utomstående att gå genom semipublika stråk tvärs över tomten, mellan gatan och parken. Samtidigt innebär önskemålet om tystnad från omvärldens larm att det också finns delar som de boende kan välja att göra väldigt privata.

Situationsplan 1:200

5 m

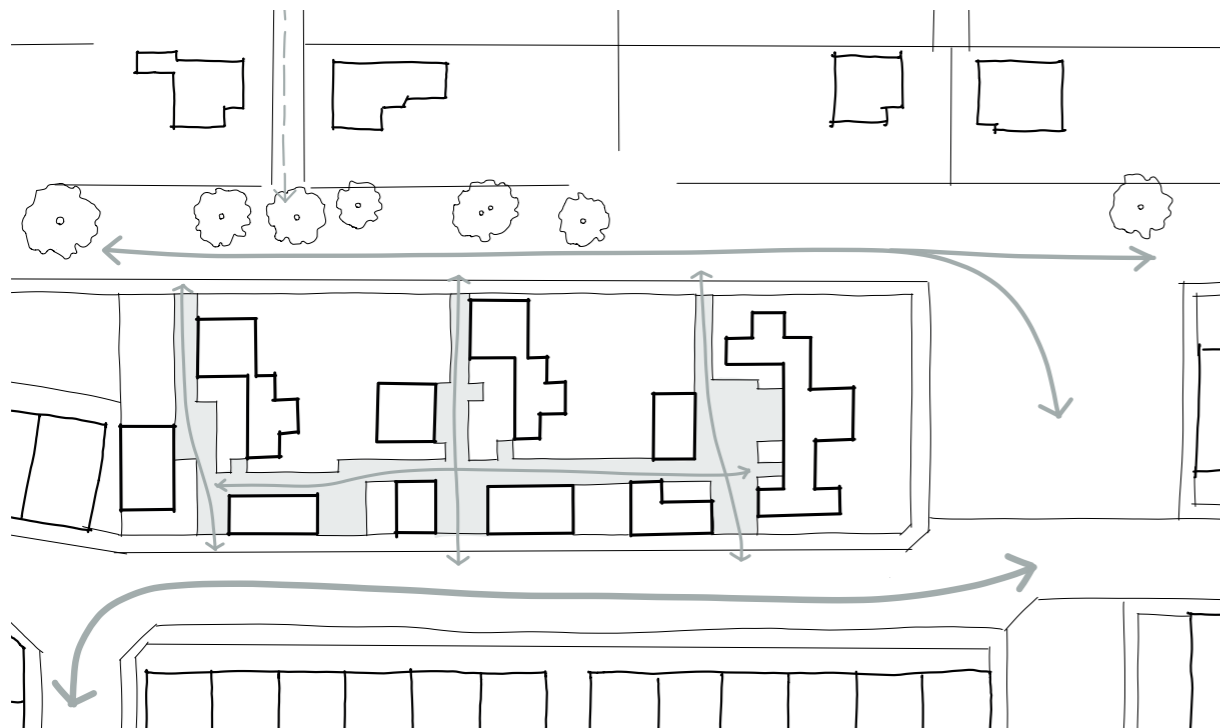
- 1 soprum
- 2 verkstad
- 3 teknik
- 4 kök
- 5 gästrum
- 6 tvätt & städ
- 7 växthus

äng

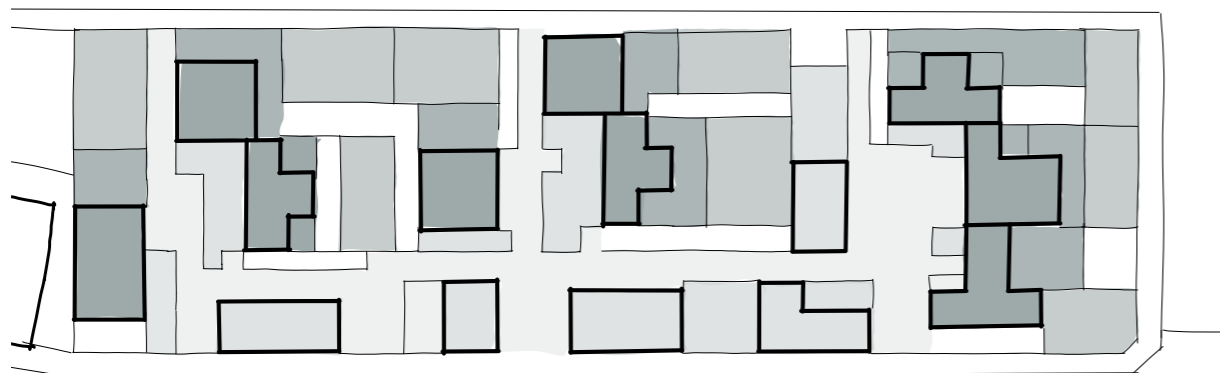
odling

skiffer

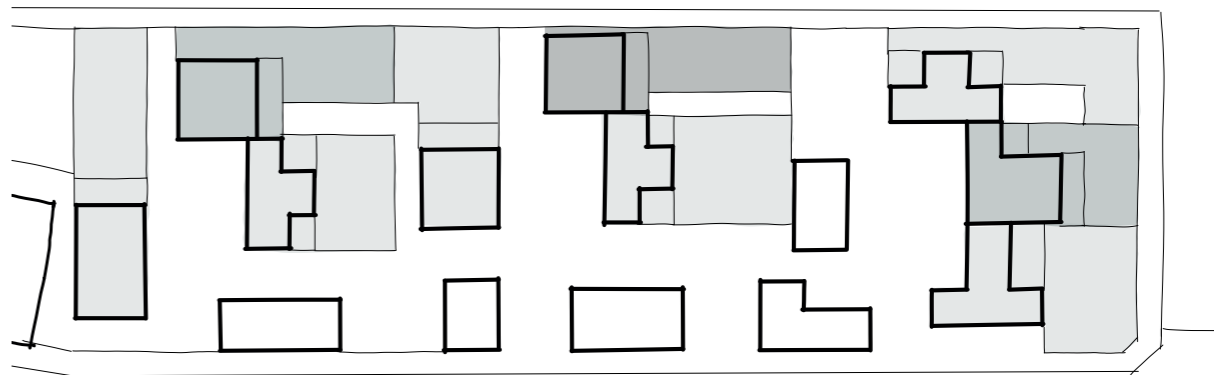
Rörelse

Tomten har två publika sidor mellan vilka förslaget öppnar för en viss porositet. I öster finns en möjlig framtida koppling till koloniområdet.

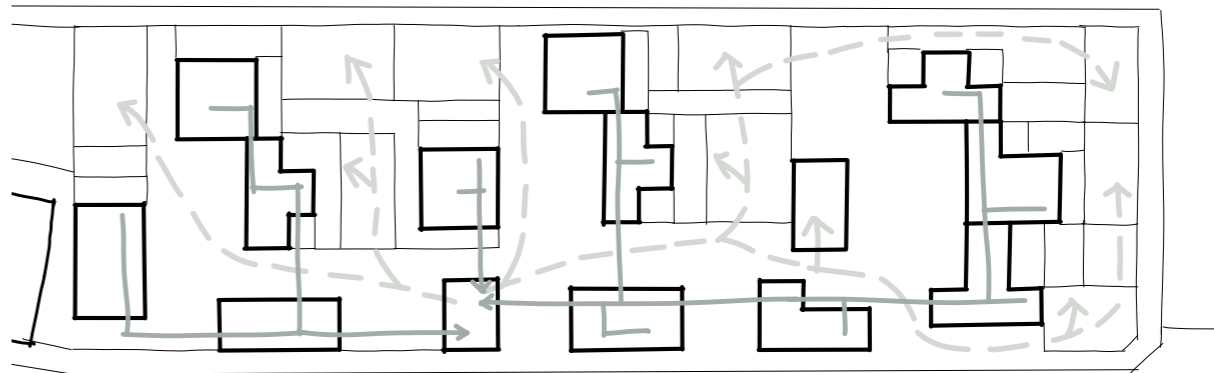
Privathet

Mer privat än gatan men öppet för alla	Gemensamma funktioner till för de boende	De boendes egna odlingar	Privata utomhusytor/-rum	Bostäder

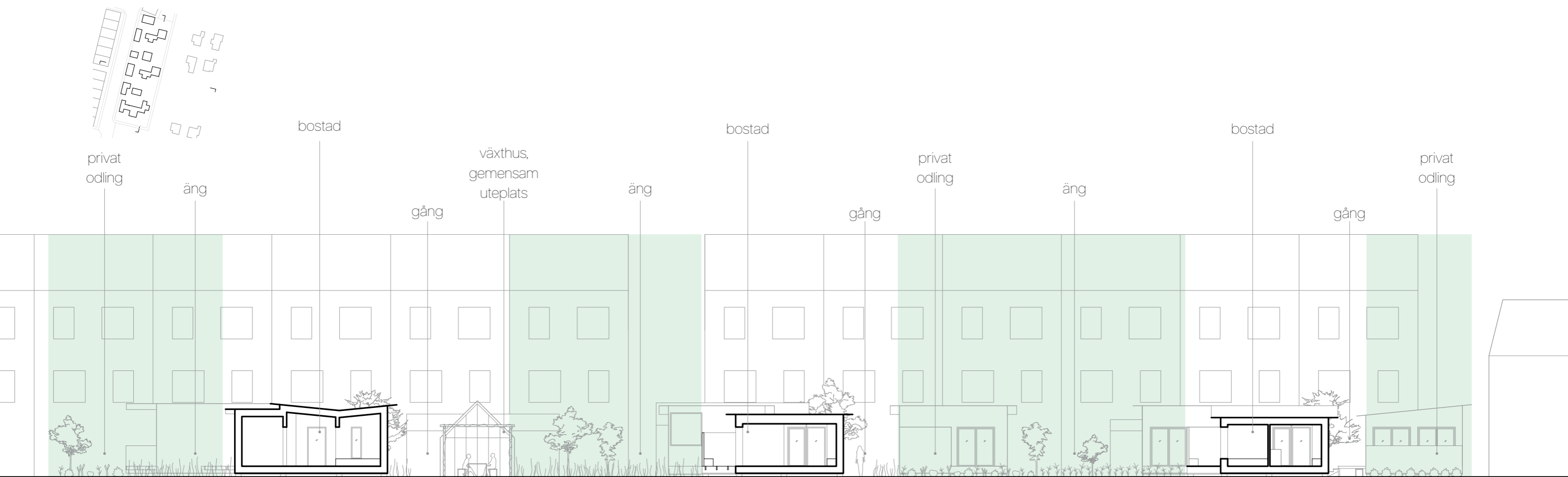
Enheter

Diagrammet visar vilka trädgårdar som hör till vilken bostad.

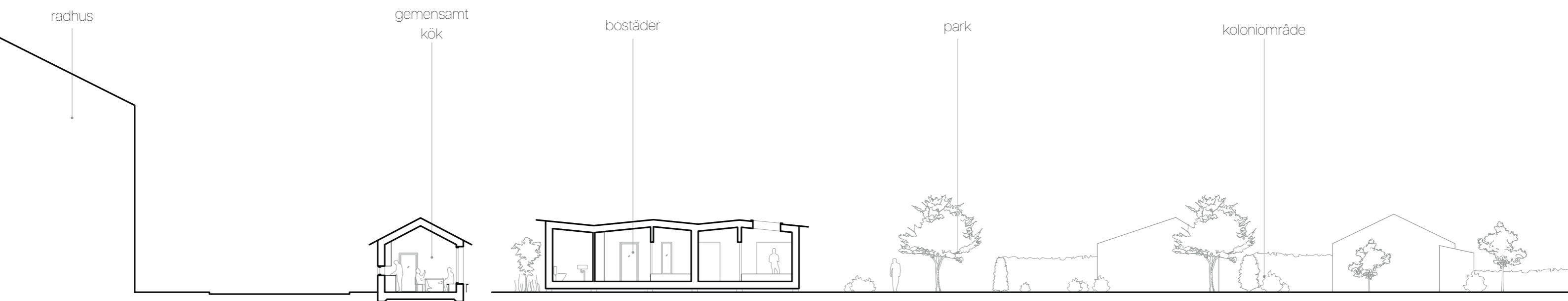

Kretslopp

Avlopp tas omhand på tomten.

Sektion D-D

Sektion E-E

Diskussion

Sammanfattning

Vad gäller frågan om hur bostaden kan gestaltas utifrån teorin om vital materialism, har jag under projektets gång kommit fram till några möjliga vägar. Teorin säger att en sak vi har gemensamt med tingen runt oss är att vara i förändring. I kombination med en liten bostad, har detta främst resulterat i försök till flexibla rum. Flexibiliteten kan ligga i olika funktioner under dygnet, olika öppenhet mot utsidan beroende på väder och årstid samt olika grad av privathet. Även val av material har påverkats av hur de åldras över tid.

Vidare bör vi enligt den vitala materialismen se saker som assemblage och jag har föreslagit att hemmet är ett sådant. Detta främst gjort avtryck i gestaltningsförslaget genom en delvis avläsbar konstruktion och synliga installationer. Det är också försöken att få syn på hemmets alla delar som lett fram till valet av ett lokalt avloppssystem. Synen på hemmet som assemblage har lett till en önskan om tydlighet där delar lyfts fram istället för att gömmas undan.

Jag avsåg också att undersöka hur bostaden kan gestaltas som en plats av tystnad i förhållande till omvärldens larm. Detta har yttrat sig i ett stort fokus på privathet och i materialvalet.

Vad gäller bostadens storlek blir genomsnittlig bostadsyta mindre än det svenska genomsnittet (18-36 kvm per person jämfört med 42 kvm, se s. 60 och s. 30). Gestaltningen har framför allt påverkats genom att jag använt mig av fast inredning. Den är ofta också förvaring.

Det största hindret

Det moment som varit svårast för mig har varit att gå från teori till praktik. Jag tycker att Bennett har många bra poänger med den vitala materialismen som då rimligtvis borde få konsekvenser även för arkitekturen. Ändå var det en utmaning att försöka hitta vägar att gå vidare. Jag ska återkomma till att begreppen är öppna för tolkning. En annan del av förklaringen är nog att det är väldigt olika saker att

teoretisera kring hur någonting fungerar och därifrån dra slutsatser kring hur vi bör handla. Detta är kanske särskilt fallet när teorin i grunden inte är inriktad på arkitektur. Därför riskerar resultatet att kännas konstruerat och blekt i jämförelse med teorin. Jag tror inte att den risken gör att vi ska sluta skapa arkitektur som speglar vår förståelse av världen. Men vi bör vara medvetna att resultatet kommer att bli någonting annat än en ren reflektion av den teori som varit utgångspunkten.

Gamla slutsatser, nya argument

Många av principerna som jag etablerade med hjälp av den vitala minimalismen är vedertagna arkitekturstrategier. Projektet tillför på så sätt inte så mycket nytt. Det som är nytt är argumenten bakom dessa strategier, där den vitala minimalismen kan vägleda vid valet mellan olika koncept. Frågan är vilket värde detta har. Om målet är att ge oss en mer hållbar syn på hur arkitektur bör göras och vilka frågor den bör hantera, så tror jag att det finns ett potentiellt värde. Den vitala materialismen försöker frångå det rådande antropocentriska perspektivet på hållbarhet. Vad som anses som hållbar arkitektur kommer troligtvis att variera beroende på vilket av dessa tankesätt som utgås ifrån.

Arkitektur är förstås oundvikligen en antropocentrisk aktivitet och det stora fokuset i det här projektet har ändå legat på att utforma goda bostäder för människor. Men att välja en minimalistisk livsstil kan i sig ses som ett försök till en mindre antropocentrisk hållning.

Bredd eller djup

Ett problem med de olika strategierna jag valt att arbeta med är att de är vida begrepp. Förändring eller tystnad kan till exempel tolkas på många olika sätt. Avsikten är dock inte heller att slå fast exakta parametrar som måste ingå i ett vitalminimalistiskt hem, utan att undersöka om de här tankarna kan tillföra något i hur vi ser på och gör arkitektur.

Jag har heller inte definierat vad "få saker" innebär. Det hade kunnat göra det lättare att utvärdera hur väl bostäderna tillgodoser de boendes behov och om de hade behövt vara större eller kunnat vara mindre. Alla bostäder är som nämnts också lika varandra i storlek. En större bredd

i storlek hade såklart öppnat för att alla minimalister inte är lika och för till exempel olika familjekonstellationer. Samtidigt ska projektet inte ses som ett försök att skapa bostäder som passar alla utan som en undersökning av hur en bostad skulle kunna se ut utifrån vissa premisser. Projektets värde ligger kanske i att ha vaskat fram några olika teman som bostäderna i projektet med små variationer använder. På grund av att bostädernas regelstomme är synlig från insidan följer de dennas strikta rutnät och kan därför utan större svårighet utökas.

Sättet att se på saker som delar i ett assemblage gör också att det finns en risk att fler och fler saker blir relevanta för bostaden och att det hela blir oöverskådligt. Utan detta perspektiv hade projektet kanske blivit mer avgränsat och därmed skarpare i vissa delar. Nu är det istället många olika delar som behandlas lite ytligare. Jag tror samtidigt att det har varit viktigt att inse precis hur komplext assemblaget hem är och att sätta värde på alla de delarna. Om vi ska lyckas få ett mer hållbart förhållningssätt med hjälp av vital materialism så är det en nödvändighet. Vi måste fråga oss vilka saker som hänger ihop med varandra och vilka följdverkningar varje beslut i förlängningen får. Här finns det enligt min mening en potential i att fortsätta studera och djupare undersöka varje delassemblage.

Motstående intressen

Vad gäller begreppet tystnad har en svårighet varit att det på ett sätt krockar med önskemålen om att lyfta fram element som ofta annars döljs, såsom installationer. Samtidigt tror jag att det i ett hem som inte är överbelamrat med prylar finns utrymme att lyfta fram andra delar. Kanske är det till och med något som om det är gjort på rätt sätt bidrar till att det inte bara känns kalt.

Projektet har inspirerats starkt av fenomenet koloniområde. Här tror jag att det bidragit till att undvika vissa fallgropar med att rita små bostäder. Tätheten har hållits nere till förmån för privata rum utomhus och plats för odling. Kontakten mellan inne och ute har varit viktig för utformningen av bostäderna och tillgången till en egen trädgård gör att de känns lyxiga.

Med det sagt kan givetvis graden av täthet på den nu valda siten diskuteras. I befolkningstäthet uppnås ungefär samma täthet som om villor byggts på platsen. Det var också tanken med att välja denna plats - att erbjuda ett alternativ till boendeformen villa. Hur tätt en plats av den här typen bör bebyggas är en intressant fråga, som dock inte varit huvudfokus i det här projektet. Jag tror att det finns en potential i att undersöka samma koncept i en mer urban kontext.

Lärdomar

En viktig poäng som jag tar med mig från projektet är att försöka se annorlunda på de delar som vi förväntar oss av ett hem och då inte bara skalet utan även saker som vatten och el. De här delarna, som är centrala funktioner i våra bostäder, göms ofta undan eller riskerar när de är synliga att bidra till tingens överväldigande larm. Jag tror att om vi ser deras värde och utformar dem på ett annat sätt, så behöver vi inte gömma dem. Det gör dem också enklare att underhålla och reparera. Här hade jag önskat att projektet nått lite längre och kommit ner på en högre detaljnivå för att tydligare illustrera potentialen.

En personlig reflektion är också att jag som arkitekt börjat se på delning på ett lite annorlunda sätt. Under utbildningen har jag ofta upplevt att delning oavsett form framställs som något odelat positivt. Som en person som värderar privathet högt har jag känt ett motstånd mot detta även om jag rationellt hållt med om argumenten för utökad delning. Under projektet har jag förstått att det privata kan vara en förutsättning för det gemensamma och tvärtom.

Vad gäller den lilla bostaden har jag märkt att min uppfattning av skala har förskjutits under arbetets gång. Jag märkte det redan när jag besökte koloniområdet, vars skala är otroligt lätt att relatera till som människa. När jag kom ut därifrån kändes allting gigantiskt. På samma sätt har jag aldrig egentligen sett bostäderna jag skissat på som små eller trånga. Det jag ser som lärdomen av detta är att det vi vant oss vid och tar för givet egentligen är föränderligt och relativt.

Potential

I stort är min känsla att projektet har kommit en bit på väg i att identifiera och testa olika aspekter av den vitala minimalismen som är intressanta att undersöka arkitektoniskt. Kvaliteter som jag ser i projektet är att det finns en möjlighet att använda bostäderna på olika sätt. En person som redan har bestämt sig för att den vill leva på mindre yta och med få ägodelar är i någon mån redan öppen för att ifrågasätta sin livsstil. Kanske kan då en bostad som är utformad lite annorlunda än vad vi är vana vid inspirera till vidare utforskande.

En rimlig fråga är slutligen vem som skulle realisera det här projektet. I viss grad är det såklart avsett som ett rent pappersexperiment. Men i grund och botten tror jag på att den här typen av små boenden har ett existensberättigande. Ur hållbarhetssynpunkt kanske den till och med måste ha det. Om den ska utgöra den typen av personligt motstånd som Aureli (se s. 29) ser som det enkla boendets potential, så måste initiativet komma från de minimalister som ska bo där. Det är viktigt, eftersom bostadsmarknaden är en del av samma assemblage som ger upphov till den hyperkonsumtion som döljer tingens livfullhet.

Referenser

- Anson, A. (2014). "The world is my backyard": Romantization, Thoreauvian Rhetoric, and Constructive Confrontation in the Tiny House Movement. I Holt, W. G. (ed.) *From Sustainable to Resilient Cities: Global Concerns and Urban Efforts*. Emerald Publishing Limited, s. 289-313.
- Aureli, P. V. (2013). *Less is enough*. Strelka press.
- Batchelor, D. *Minimalismen*. Sören Fogtdal.
- Bennett, J. (2010). *Vibrant Matter : A Political Ecology of Things*. Duke University Press.
- Bennett, J. (2012). Powers of the Hoard: Further Notes on Material Agency. I JeromeCohen, J. (red.) *Animal, Vegetable, Mineral: Ethics and Objects*. Punctum Books.
- Bertoni, F. (2002). *Minimalist Architecture*. Birkhäuser.
- Boverket (2023). *Mått på bostadsbrist*. <https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/underlag-for-bostadsforsorjningen/anstrangd-boendeekonomi/> (hämtad 2024-05-08)
- Colomina, B. (u. å.). *The 24/7 Bed*. <https://www.urbanekuensteruhr.de/en/magazine/das-24-7-bett> (hämtad 2024-05-08)
- Colomina, B. & Wigley, M. (2017/18). Toilet Architecture: An Essay About the Most Psychosexually Charged Room in a Building. In *PIN-UP* No. 23, Fall Winter 2017/18. <https://archive.pinupmagazine.org/articles/toilet-modern-architecture#12> (hämtad 2024-05-11)
- Dagens Nyheter (2024). *Börshuset i Köpenhamn i brand – spiran rasade*. <https://www.dn.se/varlden/borshuset-i-kopenhamn-i-lagor-klassiska-tornet-rasar/> (hämtad 2024-04-19)
- Drane (u. å.). *The gentle brutalism of Upper Lawn, Alison and Peter Smithson's rural retreat in the Wiltshire countryside*. The Modern House. <https://www.themodernhouse.com/journal/my-modern-house-upper-lawn/> (hämtad 2024-05-08)
- Hyresgästföreningen. (2021). *Trångt för unga och utrikes födda*. <https://hurvibor.se/hur-vi-bor/trangboddhet/> (hämtad 2024-05-27)
- Isaacs, K. (1970). *Culture breakers: alternatives & other numbers*. MSS Educational Publishing.

Kuznetsov, P. The Melnikov House. *Icon of the Avant-Garde, Family Home, Architecture Museum*. DOM Publishers.

Lunds universitet (2017). *Försök med "källsorterat" avlopp visar på stora miljövinster*. <https://www.lu.se/artikel/forsok-med-kallsorterat-avlopp-visar-pa-stora-miljovinster> (hämtad 2024-05-11)

Malmö stad (2022). *Miljöbarometern*. <https://miljobarometern.malmo.se/stadsutveckling-och-boende/hallbar-stadsutveckling/invanartathet/> (hämtad 2024-05-01)

Stadsbyggnadskontoret Malmö stad (2023). *Planbeskrivning. Detaljplan för del av fastigheten Limhamn 150:384 m.fl. i Limhamn i Malmö*. DP5621, SBN-2018-479, 2023-03-28.

McGrane, S. (u.å.) *A golden bedtime story*. <http://kvadratinterwoven.com/a-bedtime-story>

Meis, M. (2023). The Philosopher Who Believes in Living Things. I *The New Yorker*, 28 februari. <https://www.newyorker.com/culture/annals-of-inquiry/the-philosopher-who-believes-in-living-things> (hämtad 2024-06-16)

Minimal & Ism (2022). *About us*. <https://minimalism.jp/121-2> (hämtad 2024-04-19)

MoMA (u.å.). *Joe Colombo. Minikitchen. 1963*. <https://www.moma.org/collection/works/89891> (hämtad 2024-05-21).

Nationalencyklopedin (2023). *Materialism*. <http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/materialism> (hämtad 2024-03-05)

Nationalencyklopedin. (u.å.). *Minimalism*. <http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/minimalism> (hämtad 2024-02-12)

Naturvårdsverket (2022). *Avloppsvatten. Rening av avloppsvatten i Sverige 2020*. Naturvårdsverket.

Pawson, J. (1996). *Minimum*. Phaidon Press.

Perec, G. (1974) *Species of Spaces and Other Pieces*. Penguin

Riksrevisionen. (2019). *Trångboddhet – konsekvenser för hälsa och skolresultat*. RIR 2019:9.

Sasaki, F. (2015). *Hejdå saker*. Brombergs.

Sencindiver, S. Y. (2019). *New Materialism*. DOI: 10.1093/OBO/9780190221911-0016 (hämtad 2024-03-05)

Smart, J. J. C. (2024). *Materialism*. <https://academic-eb-com.ludwig.lub.lu.se/levels/collegiate/article/materialism/108680> (hämtad 2024-03-05)

Statistiska Centralbyrån. (2018a). *Levnadsförhållanden 1980-2016 – ett urval av indikatorer*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/publikationer/levnadsforhallanden-19802016-ett-urval-av-indikatorer/> (hämtad 2024-06-16)

Statistiska Centralbyrån. (2018b). *Tabeller från SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2018*. <https://www.scb.se/contentassets/b524a4ff4c7a43c2b6dc10b4c916dd3a/boende-2018.xlsx>

Statistiska Centralbyrån. (2023a). *Boende i Sverige*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/boende-i-sverige/>

Statistiska Centralbyrån. (2023b). *Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF)*. <https://www.scb.se/le0101>

Svensk Ordbok. (2021). *Minimalism*. <https://svenska.se/so/?id=151627&pz=7>

Svenskt vatten (2023). *Avloppet är ingen papperskorg*. <https://www.svensktvatten.se/om-oss/nyheter-lista/avloppet-ar-ingen-papperskorg/> (hämtad 2024-05-11)

The Minimalists. (u.å.). *Our 21-Day Journey into Minimalism*. <https://www.theminimalists.com/21days/>

VA Syd (2017). *Åtgärdsplan för Malmös avloppsledningsnät 2017*. https://www.vasyd.se/-/media/Dokument_ny_webb/Avlopp/Atgardsplaner-for-avlopp/tgrdsplan-Malm-Avloppsledningsnt-2017.pdf (hämtad 2024-06-16)

Bildkällor

Medak, T. (2016) *Cell No. 5 /1991/ Wood, cardboard, white dispersion paint, neon tube, perspex, 147xØ125x215; collection of Musée de Grenoble* <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Absalon.Cell.No.5.jpg> (hämtad 2024-05-09)

McEldowney, K. (2008). *All my wordly possessions*. <https://www.flickr.com/photos/k2d2vaca/2569459457> (hämtad 2024-05-27)

Sasai, F. (u.å.) *Foto av Fumio Sasaki lägenhet*. <https://archive.curbed.com/2017/4/13/15263860/minimalist-home-decluttering-goodbye-things-marie-kondo> (hämtad 2024-05-27)

Bilaga 1 - Vital materialism

Bakgrund: Materialism

Frågan om vad liv är och sambandet mellan materia och liv är förstås en av filosofins eviga frågor. Materialism inom den västerländska filosofin är förenklat en inriktning där det enda som är verkligt är materien. Redan i antikens Grekland menade Demokritos och Epikuros att världen består av små, odelbara byggstenar – atomer – och tomrum. Epikuréerna ansåg att materien i sig besitter livskraft och följaktligen att skillnaden mellan mänskligt och icke-mänskligt liv kan beskrivas som gradskillnader snarare än binärt. Upplysningstidens intresse för naturvetenskapen bidrog senare till att materialismen fick ett nytt uppsving (Bennett 2010, s. 68, Nationalencyklopedin 2023).

Olika materialistiska inriktningar skiljer sig åt genom i vilken utsträckning de vinnlägger sig om att inkludera existensen av immateriella ting. Det kan handla om till exempel själen, känslor, energier eller hjärnaktivitet som enligt en strikt materialism inte existerar eller förklaras med hjälp av materia (Smart 2024).

Ett annat sätt att särskilja olika sorters materialism är hur de ser på historien. Den dialektiska materialismen, som grundar sig på Engels och Marx tankar, fokuserar på hur förändring sker i den mänskliga historien med en metafysisk teori som grund. En viktig skillnad blir här om teorin ifråga är deterministisk inte, vilket inte är fallet med alla materialistiska teorier (Smart 2024).

Nymaterialism (new materialism) är ett fält som uppkom runt millennieskiftet. Den kan beskrivas som interdisciplinär, teoretisk och politisk. Nymaterialismen har sitt ursprung i feminism, filosofi, vetenskapsstudier och kulturteori. Den kan sägas vara en reaktion på det fokus som funnits på diskurs och social konstruktivism. Även om dessas förtjänster inte förnekas av nymaterialisterna, pekar de på att denna bubbla oavsiktligt blivit alltför antropocentrisk. De ifrågasätter invanda föreställningar om materia som död substans eller som socialt konstruerad. Istället ses materien som en aktiv kraft som bidrar till att möjliggöra mänskligt liv, mänskliga erfarenheter och samhällen (Sencindiver 2019).

Bennett ser det som att den vitala materialismen, som fokuserar på materien och dess kraft, har paralleller med den materialism som historiskt sett fokuserat mer på ekonomiska och sociala strukturer. Den gemensamma nämnaren är att skillnaden mellan liv och materia, det organiska och det oorganiska, det mänskliga och det icke-mänskliga inte alltid är avgörande. Samtidigt menar hon att vital materialism också har saker gemensamt med det tidiga 1900-talets kritiska vitalism, som motsatte sig materialisternas mekanistiska syn på naturen. Bennett hämtar inspiration från Henri Bergson och Hans Driesch (som i sin tur byggde vidare på Kants teorier om en bildningskraft, *Bildungstrieb*, som gav liv åt den inerta materian). De kritiska vitalisterna menade att naturen inte kunde liknas vid en kvantifierbar, deterministisk maskin utan att den även med en vetenskaplig syn alltid innebär något okontrollerbart och oberäkneligt – en élan vital eller entelechy (Bennett 2010, s. 62–63, 65–68).

McEldowney (2008). *All my wordly possessions*.

Vital materialism

Tingens kraft

Startskottet för Bennetts bok var en personlig upplevelse hon hade på en gata i Baltimore. Hon gick förbi några saker som samlats i rännstenen: en svart arbetshandske, en tät pollenmatta, en död råtta, en vit plastkork och en slät träpinne. Bennett upplevde då att sakerna kallade på henne och tyckte sig för ett ögonblick ana en parallellvärld av livfulla, kraftfulla ting där döda objekt istället visade sig vara aktanter. Begreppet aktant används för att beskriva en källa till agerande som kan vara mänsklig eller icke-mänsklig (Bennett 2010, s. viii, 4-6, Bennett 2012, s. 238-239).

Ett centralt koncept i Bennetts vitala materialism är tingens kraft (thing-power), med vilket hon menar "den besynnerliga förmågan hos livlösa saker att ge liv, att agera, att ge upphov till dramatiska och subtila effekter." Människan är också icke-mänsklig och ting är också vitala spelare i världen (Bennett 2010, s. 4-6). Jag ska strax återkomma till hur hon menar att den här kraften fungerar, men några av exemplen på detta kräver en viss bakgrund.

Bennett har applicerat sin teori på fenomenet hoarding. Sett ur den vitala materialismens synvinkel, är hoarding kanske inte i första hand ett symptom på ett sjukdomstillstånd utan istället ett resultat av en särskild känslighet för tingens kraft. Hon tänker sig en skala för positiv och negativ attraktion mellan mänskliga och icke-mänskliga kroppar. Där de flesta ser skräp i en flaskkork, ser hoardern form, färg och textur. Hoarders verkar vara dåliga på att filtrera bort intryck, vilket andra gör av praktiska skäl, och istället bra på att ta in dem. Det här kan delvis förklara varför vissa hoarders kallar sig för konstnärer. Även icke-hoardande konstnärer har då kanske något gemensamt med hoardern, i att vara med känsliga för tingens kraft. Det betyder förstås inte att alla andra skulle vara helt oberörda av denna kraft, särskilt inte med tanke på det konsumtionssamhälle vi lever i (Bennett 2012, s. 241-247).

Bennett (2012, s. 242) konstaterar själv att "en mindre ordrik praktik vore troligen mer lämpad för att erkänna tingens kraft." Kanske besitter arkitekter en liknande känslighet för tingens kraft som hoardern. Hela arkitektens yrke kan ju sägas handla om relationen mellan människor och materia. Därför menar jag att det är intressant att undersöka den vitala materialismen i relation till arkitektur.

Vidare menar jag att minimalism också skulle kunna vara en slags reaktion på tingens kraft, bara det att utslaget blir det motsatta jämfört med hoarderns. Bennett har själv beskrivit sig som anhängare av en "minimalism som är driven av en känsla för sakernas agens" eftersom hon inte vill leva i ett ständigt "larm" från dessa saker (Meis 2023). Bennett sätter fingret på att den amerikanska materialismen, med sin ackumulation av kortlivade produkter och skräp, i själva verket är anti-materialism. Tingens livfullhet döljs bakom den enorma massan av varor och den eviga spiralen av slit-och-släng (Bennett 2010, s. 5). Det är kanske detta hysteriska konsumtionssamhälle som är orsaken till hoarderns symptom. Samtidigt är vi alla mer eller mindre besatta av prylar, som individer ("vi lagrar konserver, vapen, skor, katter, skräppost, e-post, pdfer, musikfiler, glödlampor [...]"), men också som kollektiv (t.ex. the Great Pacific Garbage Patch, museum, internet)(Bennett 2012, s. 248-250). Minimalismen kan kanske erbjuda en paus från detta överflöd och dessutom lyfta fram tingens livfullhet istället för att dölja den.

Materia i förändring

Med dessa utgångspunkter kan vi titta närmare på hur Bennett beskriver tingens kraft. En orsak till att tingen verkar ha en förmåga att överväldiga oss skulle kunna vara att de jämfört med människor förändras långsammare. Hoarding kan utlösas av att någon närstående går bort eller t.ex. att barnen flyttat hemifrån. På det sättet är den en försvarsmekanism för hantera vår egen dödlighet. Om hoarden är stor nog kan den också fysiskt skydda oss från en värld där allting händer enormt snabbt (Bennett 2012, s. 252).

Detta är dock en falsk trygghet. Bennett försöker demonstrera att till och med metall, som vi människor upplever så stabil och statisk, på atomnivå kan sägas ha en slags metallisk livfullhet, en form av opersonligt liv. Mycket av det vi upplever som fixerat och konstant är i själva verket, precis som vi själva, under förändring. Om denna förändring sker mycket långsammare än vår egen så märker vi den inte (Bennett 2010, s. 52-60).

Arkitekturen har potential att verka statisk och oföränderlig, vilket med den vitala materialismens logik då är en del av dess dragningskraft. Men ett alternativ är också att genom arkitekturen försöka exponera den föränderlighet som all materia genomgår i olika hastighet. Potentiellt skulle det kunna göra oss mer medvetna om att förändring är något vi har gemensamt med tingen runt omkring oss.

Porositet

Tingens kraft verkar utnyttja den porositet som alla kroppar i någon mån besitter. Hoarders ser sina saker som kroppsdelar snarare än ägodelar. Det skulle kunna förklara varför de i vissa fall inte kan känna att huset luktar illa och varför det upplevs som personligt förolämpande när andra människor blir äcklade av detta. Istället för att här påpeka att hoardern förlorat förmågan att skilja på person och ting, hade en vital materialist sagt att hoardern är extremt medveten om att alla kroppar kan reagera med andra i sin omgivning. När vi agerar använder vi inte bara mänskliga krafter utan en rad främmande krafter som finns i våra kroppar (Bennett 2012, s. 254-258).

Även icke-hoarders kan ju ha en mycket stark koppling till sitt hem. Många av oss tar nog både positiva och negativa kommentarer om vårt hem ganska personligt. Liksom för hoardern är det ofta också sakerna i hemmet snarare än de fysiska ramarna som "gör" ett hem till ett hem. Frågan är om det går att skapa en stark hemkänsla utan alla de där sakerna. Som jag nämnt tidigare tror jag att det är möjligt att till och med känna starkare för sina saker om de är få. Men dagens bostäder är inte anpassade för en minimalistisk livsstil och upplevs bara tomma och kala utan en mängd saker. Hur mycket av våra hem är egentligen till för oss och hur mycket är till för våra ägodelar?

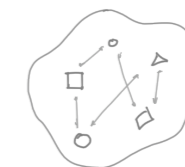
Det oorganiska i oss

Vi människor är också en slags livfull materialitet – "vi är vandrande, talande mineraler" (Bennett 2010, s. 11). Tingen verkar ta tag i just detta främmande, mänskligt oorganiska, i oss och skapar ett band dit. Hoarders visar hur starkt det bandet kan vara. På ett liknande sätt har samlaren – en mer socialt accepterad praktik – en relation med sina saker som inte går att direkt förklara med vare sig användbarhet eller estetik (Bennett 2012, s. 258–263).

Det betyder inte att det inte finns någon skillnad mellan människor och ben – men skillnaderna är inte nödvändigtvis sådana att människan är det enda som räknas. Invändningen är att man med detta tanke sätt riskerar att dra slutsatsen att människor kan behandlas som ting. Bennett menar att ett alternativ är att istället behandla den materia, som också finns i oss, lite bättre (Bennett 2010, s. 12).

Bennett argumenterar i princip också för en minimalistisk livsstil. Med minskat antal saker återkommer då frågan om hur bostaden förändras med detta. Samtidigt är ju också frågan hur vi med detta synsätt skulle se på bostaden i sig själv med sina material och sin resursförbrukning.

Assemblage

Bennett betonar att hon förespråkar en teori om distributiv agens, där en aktant aldrig egentligen agerar ensam utan beror av många kroppar och krafter. Hon tar det elektriska kraftnätet som ett exempel på ett assemblage som består av många olika sorters delar (elektroner, träd, vind, elektromagnetiska fält, människor) och vars förmåga att få något att hända är något annat än summan av de olika krafterna hos varje del (Bennett 2010, s. 20- 28).

